

architraaf

professioneel
architectenmagazine

December 2014 - n° 182

Driemaandelijks tijdschrift – Totolating P801047 – Afgiftekantoor NSC Liège X – Arch. Benjamin Garcia Saxe - Foto © Andres Garcia Lachner

Belgique - België
P.P. - P.B.
LIEGE X
BC30650

archi
tectura.be

De meest gelezen architectuurwebsite
van België: hét forum voor architecten,
ingenieurs en bouwprofessionals

www.architectura.be

 palindroom Redactiebureau
VERDRAAI D GOED IN COMMUNICATIE

Verdraaid goed in communicatie en vertalen

Redactiebureau Palindroom volgt op de voet wat er vandaag en morgen speelt in de architectuur en bouwsector in Vlaanderen, Brussel en Wallonië. Met een tweetalige redactie van journalisten en vertalers is Palindroom dan ook dé specialist in vertalingen Nederlands-Frans en Frans-Nederlands rond alles wat met bouw en architectuur te maken heeft. Meer info ?

Surf naar www.palindroom.be of mail naar info@palindroom.be.

Uitgever

Maison des Architectes ASBL
rue du Palais 27 b^{te} 7 – B 4800 Verviers
tel. +32 (0)87 26 91 51
r.treselj@architrave.be – www.architrave.be

Hoofredacteur

Robert Treselj
r.treselj@architrave.be

Redactiecomité

redaction@architrave.be

Brussel

Ludovic Borbath (AABW) – Gérard Kaiser (UPA-BUA)

Vlaanderen

Hubert Bijns, Roel De Ridder

Wallonië

Robert Louppe (AAPL)
Eric Lamblotte, André Schreuer, Robert Treselj (SRAVE)

Grafische vormgeving en prepress

www.stereotype.be

Vertaling, redactie

BVBA Redactie bureau Palindroom

Druk

Snel Graphics SA

Fotogravure

SPRL Goeminne Photogravure

Advertenties

Isabelle Dewarre
tél. +32 (0)4 383 62 46
info@architrave.be
Lydie Claire
tél. +32 (0)496 610 178
l.claire@architrave.be

Het tijdschrift wordt uitgegeven met een oplage van 13 150 exemplaren
(8 150 NL – 5 000 FR), Levering per direct mail.
Gratis, mag niet verkocht worden.

Elke integrale of gedeeltelijke reproductie of verspreiding van in het tijdschrift
Architraaf gepubliceerde pagina's of afbeeldingen die plaatsvindt zonder
schriftelijke toestemming van de uitgevers, in welke vorm dan ook, is
verboden en zal worden bestempeld als namaak. Het tijdschrift Architraaf
is niet verantwoordelijk voor de teksten, foto's en illustraties die werden
toegestuurd..

Het tijdschrift architraaf en het architraaf-logo zijn gedeponeerde merken.

ISSN 2295-5828

Editorial

Toen *architrave architraaf* werd, hadden we geen rekening gehouden met de taalgrens en de mogelijke rol die hij zou spelen bij de uitwisseling van architectuur. Gelukkig wordt de vrije circulatie van architecturale ideeën en realisaties in onze contreien niet beïnvloed door taalverschillen. Op nationale schaal treedt een onverhoopt uitwisselingseffect op. Geregeld krijgen we de kans om 'francofone' realisaties voor te stellen in Vlaanderen en andersom.

Editie 182 bevestigt het bestaan van deze waardevolle kruisbestuiving. Onze gastarchitect is Dirk Coopman uit Gent, die een van zijn realisaties in het uiterste puntje van de Ardennen presenteert. Anderzijds is het project in de rubriek Stedenbouw van de hand van Laurent Ney: een realisatie in Brugge die recent gelauwerd werd op internationaal niveau.

In de rubriek Hout krijgt u een markante houtstructuur voorgeschoteld die in de Costa Ricaanse lucht lijkt te zweven.

Het redactionele dossier draait ditmaal rond overheidsopdrachten. Hoewel er voor architecten reële opportuniteiten aan verbonden zijn, houden ze volgens verzekeringsmaatschappijen ook heel wat risico's in.

We blijven even in juridische sferen, want meester J-P Vergauwe gaat in de rubriek Recht dieper in op de onafhankelijkheid van architecten die voor een promotor werken. Daarnaast behandelt hij de kwestie van de partiële opdrachten, waarbij bijvoorbeeld enkel het ontwerp van het casco gevraagd wordt. Een recent arrest van het hof van beroep in Luik werpt een nieuw licht op opvattingen waar men lange tijd op schimmige, hypocriete wijze aan vastgehouden heeft. . .

Voorts kan u via de projectpresentaties in dit nummer kennismaken met enkele architecturale waagstukjes: de reconversie van een voormalig magazijn in een atelierwoning, een toegangscomplex van de Brusselse metro dat aangepast is aan minder mobiele personen, twee voetgangerspaserellen over de Brugse kanalen, het passieve hoofdkantoor van Leefmilieu Brussel, een passief schoolgebouw, gevelbekledingen in koper of cortenstaal, . . .

Veel leesplezier,
Het redactiecomité

De kleidakpannen van Eternit:

GROOTSE KWALITEITEN EN

TECHNISCH VERNUFT

GEÏNSPIREERD DOOR DE NATUUR

VOLCANIC TILES - Geïnspireerd door een vulkaan

Onze ovens simuleren een gecontroleerd vulkaan die specifiek afgesteld is op gebruikte kleisamenstelling. De geleidelijke opwarming tot 1050°C en de gecontroleerde afkoeling nadien garanderen een optimale kwaliteit waardoor de kleipannen van Eternit uitstekend verouderen en bestand zijn tegen vorstschade.

CANYON LOCKS - Geïnspireerd door de Grand Canyon

Onze kleipannen hebben zeer diep geprofileerde sluitingen naar analogie met de Grand Canyon die over de eeuwen heen gevormd werd door water erosie. Het is immers niet het feit of de sluiting enkel of dubbel is, die de vlotte waterafvoer garanderen, wel de breedte en de diepte van de sluiting. Deze zijn overigens onzichtbaar in het gedekt pannenoppervlak zodat er zich geen vuil kan opstapelen. Zo combineren we een optimale regendichtheid met een lange levensduur.

FLEXIBLE - Geïnspireerd door de nek van de giraf

Giraffen zijn enorm flexibel en hebben een groot aanpassingsvermogen, zo kunnen ze bladeren eten die onbereikbaar zijn voor andere diersoorten. Ook Eternit's kleipannen blinken uit in flexibiliteit. Ze hebben een erg brede toepasbaarheid zelfs voor lage dakhellingen en er is een groot verschuifbereik. Dat maakt ze tot een flexibel materiaal, ideaal om dakrenovaties eenvoudig uit te voeren.

ICED SURFACE - Geïnspireerd door grote ijsvlaktes

De arctische vlakken kenmerken zich door hun weidse spiegellende oppervlakken waarop niets kan groeien. Eternit tracht dit oppervlakte aspect zo dicht mogelijk te benaderen door de gipsmallen waarin de kleipannen gedrukt worden, aan een hoog tempo te vervangen. Zo kan de correcte productie datum in de pannen gedrukt worden en is een gladde afwerking verzekerd.

SOLESIA - Geïnspireerd door de zon

Tussen onze kleipannen kunnen speciaal ontwikkelde zonnepanelen perfect geïntegreerd worden. De SOLESIA zonnepanelen zijn bijna onzichtbaar, hebben een hoog rendement, garanderen de regendichtheid van je dak en zijn goed beschermd tegen wind en diefstal, net omdat ze naadloos geïntegreerd zijn. Zo tover je een dak bijna onzichtbaar om tot leverancier van groene stroom!

Eternit

palindroom

archi
tectura.be

RECTICEL
insulation

SAINT-GOBAIN
GLASS

R
REYNAERS

EUROMAF

KLÖBER

Gyproc
SAINT-GOBAIN

FEBELCEM
partenaire de
infobeton.be

RENSON
SÉCURITÉ
SAINT-PROTECTOR

VELUX®

PRIMAAL &
SOLIDITEIT

bruxelles
environnement
brussels

hout bois
info

Promat

agenda
architecture.be
Le premier agenda de référence pour les architectes en Belgique

Wienerberger

KNAUF

VMZINC

Casa Flotanta
Architectenbureau Benjamin Garcia Saxe
Foto © Andres Garcia Lachner
pp 26-28

Overzicht

Editoriaal	3
Nieuws	6 – 8
Te gast bij architraaf / Dirk Coopman	12-13
Architectuurproject / Sech'Ry – Een grote vakantiewoning in de Ardennen	14-17
/ Atelierwoning in Brugge: ongunstige factoren worden opportuniteiten	20-22
/ Woning in koper en beton	32-36
/ Straffe passiefschool in het groen	44-47
/ Metrostation Koning Boudewijn	50-52
/ Wonen in een lestenen balk	56-57
Stedenbouw / Smedenpoort in Brugge	54-55
DOSSIER / Overheidsopdrachten, opportuniteiten en risico's	38-43
Rubriek Recht / Volledige opdracht – Onafhankelijkheid van de architect	10
Rubriek Cement en beton / Het Theater van Luik, tussen glas en beton	18
Rubriek van de verzekeraar / De registratie van aanwezigheden voor wat betreft de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen	24-25
Rubriek Hout / Casa Flotanta	26-28
Rubriek Leefmilieu Brussel-BIM / Leefmilieu Brussel geeft het goede voorbeeld	30-31
Rubriek Steen / Stenige Herfst	48
Publireportages / Het nieuwe politieweilcommissariaat van Bergen: solide degelijkheid en dynamisch ritme in perfecte balans	53
/ Interview met de heer Christian Pierret – architect in Marchin	58

De verbeelding krijgt vorm

De **verbeelding** krijgt vorm. Hier droomt iedereen van! Golvende naadloze **plafondoplossingen** met modulaire perforatiepatronen.

Om in te spelen op de moderne bouw trends waarin ontwerpers, verdelers en plaatsers steeds strengere eisen qua **akoestisch comfort** moeten kunnen invullen, ontwikkelde Gyproc een nieuwe productlijn van **geperforeerde oplossingen**: Gyptone BIG Curve-platen.

Deze platen bieden vele voordelen :

- **creatief ontwerpen** is mogelijk, ze zijn buigbaar;
- akoestische plafonds met **indirecte verlichting**;
- keuze uit **verschillende perforatietypes**: lijnvormige, vierkante of zeshoekige perforaties.

Alle productinfo vindt u terug **op onze website**.

Gyproc

www.gyproc.be

RENSON® Linius® biedt een zee van mogelijkheden

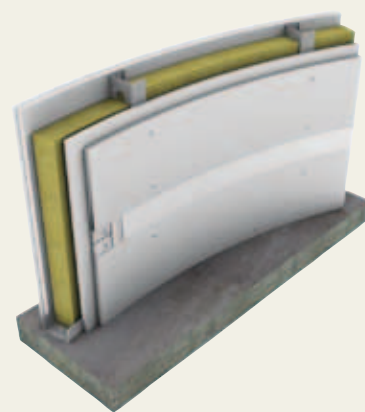
De eerste lamellen werden ontworpen om de klokken in de klokkentoren tegen regen en wind te beschermen, zonder daarbij het geluid te storen. Vandaag zijn de lamellen zo geëvolueerd, dat ze perfect kunnen zorgen voor de afscherming van installaties tegen regen, ongedierte, vogels, geluid, en in sommige gevallen zelfs lucht. In andere gevallen zijn ze specifiek ontworpen om een bepaalde ventilatie toe te laten of uitgerust met akoestische lamellen als afscherming van luidruchtige installaties of ruimtes.

Linius® van RENSON® biedt gevelbouwers en architecten een oplossing voor de esthetische en functionele bekleding van gevels, inclusief garagedeuren. Deze aluminium gevelbekleding is beschikbaar in verschillende types en kan in alle mogelijke RAL-kleuren besteld worden. Indien gewenst, zijn de lamellen zelfs in gebogen of gesloten uitvoering of met geïntegreerd muggengaas leverbaar.

Renson

www.renson.be – Tel. +32 (0)56 62 71 11

Promat test met succes gebogen brandwerende scheidingswand EI 90

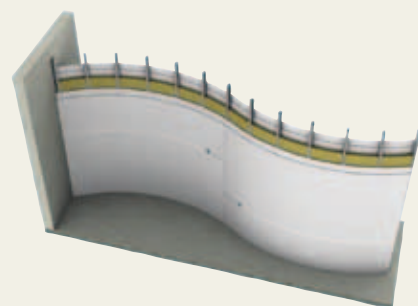

In de hedendaagse architectuur wordt vaak gebruik gemaakt van gebogen vormen, zowel voor wanden als plafonds. In vele gevallen moeten deze wanden of plafonds ook voldoen aan strenge brandwerende eisen.

Promat beschikt reeds lange tijd over oplossingen voor het realiseren van gebogen plafonds met een laag PROMATECT®-100 van 15 mm.

Vanaf nu kunnen wij ook een Europees classificatiedocument volgens EN 13501-2 voorleggen voor gebogen scheidingswanden met een brandweerstand EI 90 aan beide zijden, en dit zowel in een concave als convexe gebogen vorm. De wand bestaat uit een metalen structuur opgebouwd uit C-profielen van 50 mm om de 400 mm. Daarop wordt aan beide zijden een dubbele laag PROMATECT®-100-platen van 8 mm bevestigd door middel van schroeven. Tussen de C-profielen wordt een 40 mm dikke rotswolisolatie (100 kg/m³) geplaatst. De PROMATECT®-100 platen van 8 mm kunnen zonder voorbehandeling heel gemakkelijk gebogen worden tot een uitbuiging van 40 cm op een plaatlengte van 2500 mm bij horizontale plaatsing van de platen.

Indien u meer informatie wenst over deze gebogen brandwerende wand, neem dan contact met Promat International nv – Bormstraat 24 – 2830 Tiselt – info@promat.be – Tel. 015 71 33 51

Leefmilieu Brussel verhuist naar de site van Tour & Taxis!

Leefmilieu Brussel, de Overheidsdienst voor Milieu en Energie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, heeft een voorbeeldfunctie te vervullen. In die optiek zal het personeel midden november naar de site van Tour & Taxis verhuizen om er zijn intrek te nemen in een gloednieuw gebouw dat aan de voor passiefbouw geldende criteria voldoet. Uiterlijk wordt het gebouw in kwestie gekenmerkt door een compact volume onder een bol dak. De eerste twee verdiepingen (gelijkvloers en verdieping 1) ervan zijn toegankelijk voor het grote publiek en vormen het 'ecocenter', een informatie-, documenta-

tie- en animatiecentrum, bedoeld om de bevolking over milieukwesties te informeren.

Verder is er een auditorium van 400 plaatsen voorzien voor de organisatie van diverse interne en externe conferenties, terwijl een eveneens voor het publiek toegankelijk restaurant garant zal staan voor een duurzame keuken, afgestemd op het seizoen.

En tot slot zullen er hier vanaf 2016 ook nog een permanente tentoonstelling (700 m²) en verschillende tijdelijke tentoonstellingen te bezichtigen zijn.

Leefmilieu Brussel-BIM

www.leefmilieubrussel.be

Promat International NV

www.promat.be – Tel. +32 (0)15 71 33 51

> Simulatie van het VELUX RenovActive House in Brussel

> Snede met weergave luminantie

> Daylight factor simulatie
iso-lijnen (links) en 'false color' (rechts)

Plan daglicht met de **VELUX DAYLIGHT VISUALIZER** Van idee tot werkelijkheid.

Gratis gevalideerde¹ simulatietool voor de berekening van daglichtomstandigheden in gebouwen.

Het programma helpt om tijdens het ontwerpen van je project het daglichtniveau van de binnenruimtes te berekenen. Zijn handige interface laat je toe in het programma te modelleren of je 3D model te importeren.

¹ Het programma is gevalideerd door CIE 171: 2006 (CIE = International Commission on Illumination)

**DOWNLOAD
GRATIS**

meer info
en tutorials op:

viz.velux.com

VELUX®

Onbegrensde ramen met grenzeloos comfort

Het credo 'less is more' zet steeds meer de toon in de hedendaagse architectuur. Grote glaspartijen spelen daarin een hoofdrol. Reynaers Aluminium speelt met het Hi-Finity-schuifdeursysteem op hoek perfect in op de nieuwste trends in bouwen en verbouwen. Dankzij het weglaten van het hoekprofiel worden de architecturale mogelijkheden én het leef- en gebruikscomfort aanzienlijk vergroot.

Functioneel design

Het ultraslanke en gestroomlijnde profiel van het Hi-Finity-schuifraam maakt de realisatie van uitzonderlijk grote raampartijen mogelijk. Het schuifraamsysteem kan immers glasgewichten tot 500 kg dragen met een maximum raamoppervlak van 9.5m². Het verzonken geplaatste schuifraam creëert één groot glasoppervlak van plafond tot vloer en van muur tot muur. De fraai gestileerde handgrepen vervolledigen de vormgeving van Hi-Finity. Het uitzonderlijk ruimtelijk karakter wordt nog versterkt door de nieuwe Hi-Finity-hoekoplossing, die voor een ultieme buitenbeleving zorgt en zowel publieke als private ruimten die uitgeven op een buitenterras veel toegankelijker maakt.

Zuurstof voor duurzame creativiteit

Wanneer technologie en creatief design samengaan, worden zowel architecturaal als bouwtechnisch nieuwe perspectieven geopend. Dat is het geval met de uitbreiding van het Hi-Finity-aluminiumsysteem met driedubbele beglazing, dat toelaat om doorlopende raampartijen te realiseren die beantwoorden aan de strengste vereisten voor energie-efficiëntie. Hi-Finity werd voor zijn ultra-isolerende en duurzame karakter beloond met het prestigieuze Zwitserse MINERGIE®-kwaliteitslabel. Zowel architect, bouwheer als constructeur kunnen vertrouwen op de kwaliteit van dit gecertificeerde systeem, wat tijd en geld bespaart.

Hi-Finity staat niet alleen voor topdesign, maar ook voor energiezuinig en duurzaamheid.

Wenst u meer info over het Hi-Finity-schuifdeursysteem? Stuur een mail naar consult@reynaers.com

Reynaers Aluminium nv

Oude Liersebaan 266 – 2570 Duffel – Tel. 015 30 88 10 – www.reynaers.be

Acoustiwall

Een onbeklede, harde isolatieplaat vervaardigd uit glaswol met ECOSE® Technology, specifiek bestemd voor de akoestische en thermische ($\lambda = 0,032$ W/m.K) isolatie van gemene muren

De Acoustiwall-plaat van Knauf Insulation is speciaal ontworpen om de lucht- geluidisolatie tussen rijwoningen en aangrenzende appartementen te verbeteren. Deze Acoustiwall-platen, met hun uitstekend absorberend vermogen, worden geplaatst tussen de twee spouwbladen van een dubbele constructie om de spouwresonanties te beperken. Verkrijgbaar in 20 – 30 – 40 en 50 mm. Minerale glaswol is vormvast, niet-hygroscopisch, niet-capillair en is geen voedingsbodemp voor ongedierte en schimmels. De minerale glaswol

van Knauf Insulation wordt vervaardigd met ECOSE Technology. Dit gebrevetteerd bindmiddel bevat geen formaldehyde, geen fenol, geen acrylaten en is afgeleid van plantaardige grondstoffen.

Knauf

www.knauf.be – www.ecosetechnology.be – Tel. 04 273 83 11

Recticel Insulation ontvangt opnieuw het Charter Duurzaam Ondernemen

Recticel Insulation is trots dat het voor het zesde jaar op een rij het jaarcertificaat van het Charter Duurzaam Ondernemen heeft ontvangen. Zo wil de West-Vlaamse isolatiefabrikant verder blijven werken aan een beleid dat duurzaam ondernemen hoog in het vaandel draagt.

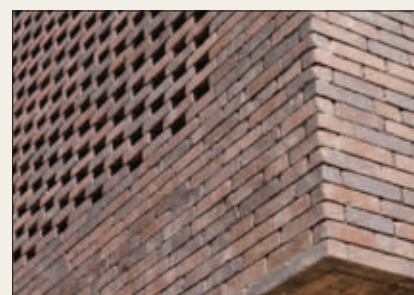
Carl Decaluwé, gouverneur van de provincie West-Vlaanderen, overhandigde dit certificaat tijdens een academische zitting in Oostende. Voor Recticel Insulation was het de kroon op het werk na een positieve evaluatie van alle acties en inspanningen die het bedrijf het afgelopen werkjaar leverde rond duurzaam ondernemen (people, planet en profit).

Recticel insulation

www.recticelinsulation.be – Tel. +32 (0)56 43 89 43

Eco-brick

Eco-brick nu verkrijgbaar in diverse nieuwe kleuren

De gevelsteen voor meer isolatie en woonruimte krijgt nog meer uitstraling. De gekende Eco-brick, geliefd bij (ver)bouwers die zweren bij een sprekende gevel en een grotere energiezuinigheid, biedt nu nog meer esthetische troeven dankzij de introductie van diverse nieuwe kleuren uit het aanbod gevelstenen van Terca en Desimpel. Met de introductie van de nieuwe kleuren is een Eco-brick beschikbaar voor elke stijl en voor elk gewenst kleurenpalet. Deze gevelsteen is lichter en 3,5 cm smaller dan een traditionele gevelsteen en neemt daardoor minder ruimte in. Daardoor beschikt u over meer ruimte om te isoleren of meer woonruimte.

Wienerberger nv

www.wienerberger.be

Uw creativiteit en de veelzijdigheid van Reynaers Aluminium; chapeau!

Whow!

Chapeau voor gedurfde architectuur, Belgische creativiteit en veelzijdigheid. Daar dragen raam-, deur- en verandaprofielen van **Reynaers Aluminium** hun steentje toe bij met esthetische en functionele oplossingen, waar u trots op kan zijn. Creatief passen ze door hun veelzijdigheid in design en kleur bij elk ontwerp: modern of klassiek, nieuwbouw of renovatie. Bovendien geven ze uw klanten ook nog jaren extra woonplezier door het beperkte onderhoud, de goede isolatie en het sterk duurzame materiaal. Geef toe: aluminium profielen van **Reynaers zijn echt Whow !**

www.reynaers.be

R
REYNAERS
aluminium

Wie verder kijkt, kiest Reynaers Aluminium

Jean-Pierre Vergauwe, advocaat – jp.vergauwe@vergauwe-associes.be – Dit artikel kan tevens geraadpleegd worden op de website www.vergauwe-associes.be.

Volledige opdracht Onafhankelijkheid van de architect

Het Hof van Beroep te Luik wees op 16 juni 2014 een interessant arrest in een zaak van een mede-eigendom tegen de bouwpromotor en diens architect ten gevolge van gebreken en onvolkomenheden aan de gemeenschappelijke delen van een gebouw (referentie : Justel F-20140619-9).

Het Hof diende zich onder meer uit te spreken over de aansprakelijkheid van de architect in het licht van de principes van de onafhankelijkheid en het monopolie van de architect. De mede-eigendom verweet meer bepaald aan de architect dat deze enerzijds tekort was gekomen aan zijn onafhankelijkheid ten aanzien van de bouwpromotor en anderzijds dat hij een deel van zijn wettelijke opdracht aan de promotor had overgelaten, in het nadeel van de toekomstige kopers.

Na eerst de principes van het monopolie van de architect vervat in artikel 4 van de wet van 20 februari 1939 en van de onafhankelijkheid van de architect ten aanzien van de aannemer vervat in artikel 6 van de wet van 20 februari 1939 in herinnering te hebben gebracht, besliste het Hof als volgt: *"In het licht van deze principes, blijft de samenwerking tussen de architect en de promotor toegestaan, op voorwaarde dat de architect niet contractueel gebonden is zowel aan de promotor als aan de cliënten van deze laatste. De analyse van de onafhankelijkheidsplicht van de architect dient gemaakt te worden zaak per zaak, door na te gaan of de relaties aangegaan tussen de aannemer-promotor en de architect het, in concreto, al dan niet onmogelijk maken voor de architect om zijn opdracht in alle onafhankelijkheid uit te voeren."*

Het Hof werpt op dat de architect in casu uitsluitend is tussengekomen als architect van de promotor en dat er aldus geen enkele ambiguïteit bestond ten aanzien van de kopers die niet met de architect hebben gecontracteerd. Het Hof stelt verder vast dat de architect verschillende werfverslagen voorlegt die blijk geven van een effectieve controle van de architect op de uitvoering van de werken en besluit daaruit *"dat zijn gebrek aan onafhankelijkheid ten aanzien van de promotor niet is aangetoond."*

Wat de monopolieverplichting betreft, stelt het Hof vast dat de opdracht van de architect beperkt was tot de gesloten ruwbouw en hij noch het lastenboek, noch de meetstaat opstelde, terwijl hij echter de werfvergaderingen voor het gedeelte gesloten ruwbouw voor zijn rekening nam.

Het Hof herhaalt dat de architect zich niet van zijn conceptieplicht kan onttrekken, noch van de controle op de uitvoering van de werken en dat de conceptie niet alleen het opstellen van de plannen met het oog op het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning omvat, doch ook het opstellen van de uitvoeringsplannen en detailplannen.

Het verbod om onvolledige opdrachten aan te nemen is echter slechts van toepassing op de werken beoogd door artikel 4 van de wet van 20 februari 1939, zijnde de werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning verplicht is.

En het Hof vult aan dat *"op basis van deze wet, de architect dus in principe zijn tussenkomst kan beperken tot de gesloten ruwbouw."*

Het Hof stelt trouwens vast dat de architect in feite zijn controleverplichting op het geheel van de werken heeft vervuld, zonder zich te beperken tot de gesloten ruwbouw. Het Hof stelt tevens dat tussen de promotor en de architect was overeengekomen dat deze laatste het lastenboek niet zou opstellen. Het Hof

meent dat het opstellen van het lastenboek door de professionele bouwheer het monopolie van de architect niet noodzakelijk in het gedrang brengt.

Echter, *"wanneer de promotor zelf het lastenboek opstelt, dan heeft de architect toch de verplichting om de inhoud ervan na te kijken en erover te waken dat deze aangepast is aan de technische bepalingen en normen van de uit te voeren werken."*

Bovendien *"blijft de architect verantwoordelijk voor de conceptiefouten ook wanneer hij de redactie van het lastenboek aan de bouwheer overlaat, nu de architect zich niet onttrokken heeft van zijn conceptieplicht en de verplichting heeft om de juistheid van het lastenboek na te gaan."*

Het delegeren van de opdracht met betrekking tot het opstellen van het lastenboek is bijgevolg beperkt door zeer strikte voorwaarden, namelijk dat de architect de inhoud van het lastenboek, opgesteld door de promotor, moet nakijken en moet nagaan of het lastenboek geen onjuistheden of gebreken in het concept bevat.

Het Hof van Beroep te Luik bevestigt op die manier de rechtspraak en het gebruik dat erkend en wettig is wanneer de architect werkt voor een professionele bouwheer (in casu een promotor), namelijk :

1. De architect kan vanzelfsprekend niet terzelfdertijd de architect zijn van de cliënt van de promotor.
2. De architect kan zijn wettelijke opdracht beperken tot de gesloten ruwbouw.
3. De architect kan aanvaarden dat het lastenboek wordt opgesteld door de promotor, op voorwaarde dat hij er de juistheid van nagaat.

Tenslotte dient opgemerkt dat het Hof van Beroep te Luik zich in deze zaak eveneens diende uit te spreken over het ontbreken van het post-interventiedossier.

Zoals men weet, beschouwt de wet de architect als een betrokken persoon, die aldus persoonlijk betrokken is bij de naleving van de wettelijke bepalingen met betrekking tot het welzijn van de werknemers.

Dit geldt onder meer voor het opstellen van het postinterventiedossier en de overhandiging ervan aan de bouwheer.

Het Hof stelt :

"Het postinterventiedossier en de "as built" documenten werden niet afgeleverd. De reden hiervoor is te vinden in het feit dat er geen veiligheidscoördinator werd aangesteld met het oog op het opstellen van het postinterventiedossier."

Het Hof herhaalt dat de verplichting om een veiligheidscoördinator aan te stellen op de bouwheer rust, maar dat *"echter de architect er niet alleen over moet waken dat een veiligheidscoördinator wordt aangesteld, doch ook dat deze zijn opdracht uitvoert, indien nodig door hem in gebreke te stellen, wat hij niet gedaan heeft en wat aan de oorzaak ligt van het gebrek aan het samenstellen, tijdens de werf, van dit postinterventiedossier."*

Het Hof besluit voor dit gebrek tot een in solidum aansprakelijkheid in hoofde van de architect en de promotor en veroordeelt hen tot betaling van een door de gerechtsdeskundige geraamd bedrag van 2.000,00 EUR voor het samenstellen van het postinterventiedossier. ■

Gyptone Activ'Air®, het meest duurzame akoestische plafond

Gyptone Activ'Air® akoestische plafonds zijn de referentie op het gebied van akoestisch comfort in scholen, instellingen, hospitalen, burelen en woningen. De Gyptone Activ'Air® akoestische plafonds verminderen de nagalmtijden* en waarborgen een betere spraakverstaanbaarheid. Het vernieuwde assortiment Gyptone Activ'Air® is leverbaar in demonteerbare inlegtegels en in panelen die na plaatsing een naadloos oppervlak vormen.

De Activ'Air® technologie die verwerkt zit in deze Gyptone producten neutraliseert de grootste groep binnen de VOS (vluchtige organische stoffen) en combineert akoestisch comfort met een beter leef- en werkcomfort.

Gyptone Activ'Air® plafondtegels en -platen verkregen de beste score qua ecologische voetafdruk** door de volledige recycleerbaarheid, het lage water- en energieverbruik en de lage CO₂ uitstoot bij productie.

Wilt u hierover meer weten, consulteer dan www.gyproc.be.

* het geluid dat heen en weer kaatst tussen twee wanden waardoor er snel opeenvolgende echo's veroorzaakt worden.
 ** gebaseerd op een vergelijking met gepubliceerde EPD's voor verschillende plafondtypes op hoofdparameters: energieverbruik, waterverbruik en CO₂ uitstoot.

Dirk Coopman

Brabantdam 56 – 9000 Gent – tel. +32 (0)9 225 34 08
dirk.coopman@skynet.be – www.dirkcoopman.be

Architectenbureau Dirk Coopman zet zich al dertig jaar in om kwalitatieve architectuur aan te reiken binnen de context van gevarieerde architecturale opgaven en stedenbouwkundige sites.

In 1979 studeerde Dirk Coopman af met grote onderscheiding (85 %). Hij kreeg de driejaarlijkse prijs voor de meest verdienstelijke student. Meerdere prijzen en erkenningen zouden daarop volgen. Sedert 1992 doceert hij architectuurontwerpen aan Sint-Lukas in Brussel en Sint-Lucas in Gent, heden geassocieerd met de KU Leuven.

De laatste vijftien jaar bracht hij heel wat uiteenlopende opgaven tot een goed eind. Of het nu gaat om een justitiepaleis, een museum, een archeologische site, bruggen, de verbouwing van de hoofdzetel van de Rijksdienst voor Pensioenen, de aanleg van een plein, sociale woningbouw, een parking, een school of een administratief overheidsgebouw: telkens kwam hij architectuurwedstrijden voor deze projecten als laureaat uit de

bus. De hechte samenhang tussen architectuur en stedenbouw is kenmerkend voor de winnende ontwerpen.

Het merendeel van deze projecten is eerder omvangrijk te noemen. Zo omvatte het justitiepaleis in Gent een complex programma voor 40.000 m² bebouwde oppervlakte, het VAC in Leuven 30.000 m² en de in 2002 opgeleverde bouw van de administratieve hoofdzetel van de Rijksdienst voor Pensioenen 10.000 m².

In het oeuvre van Dirk Coopman primeren de grotere programma's en complexiteiten op de kleinere projecten. De ervaring met hedendaagse sociale woningbouw illustreert dan weer zijn vermogen om met een minimum aan input een optimaal resultaat te bereiken.

Samenwerkingen met vooraanstaande studiebureaus stabiliteit en technieken zijn eigen aan de dagelijkse werking van het architectenbureau.

4

5

- ❶ Auditoriumgebouw – Campus Vesalius Hogeschool, Gent
- ❷ Museum Aan De Stroom (project)
- ❸ François Laurentplein (project) – Gent
- ❹ Tjolleveld (sociale woningen) – Kruishoutem
- ❺ De ring (project)

Sech'Ry

Een grote vakantiewoning in de Ardennen

/ Architectenbureau Dirk Coopman
/ Sechery

In het beschermde Ardense dorp Sechery, vlakbij Redu, voegde Architectenbureau Dirk Coopman twee stokoude boerderijen samen tot een gigantische vakantiewoning die grote groepen gedurende korte periodes kunnen huren. Het leven in groep gaat gepaard met een eigen dynamiek die in deze woning gedragen wordt door een sterk architecturaal enthousiasme. Maak kennis met een domein waar natuur, gebouwen en buitenruimtes één geheel vormen.

Urbanisme op architecturale schaal, dat is het vormelijke principe dat zowel voor de binnen- als de buitenruimtes gehanteerd is. De creatie van een veelheid aan gemeenschappelijke ruimtes vloeit voort uit een sequentiële logica. Zoals een stad die bestaat uit een maaswerk van pleintjes, passages, steegjes, hoekjes en straatjes, heeft de architect een opeenvolging van verschillende binnen- en buitenruimtes ontwikkeld. De architectuur is dus geen doel op zich, maar getuigt van urbanisme op architecturale schaal. Een esplanade, een plein met podium, trappenpartijen met zitgelegenheid, paviljoen en waterpartijen, een kinderdorp, een benedentuin, diverse terrassen, een boventuin, een bos met paadjes, ... Ook aan de binnenkant kent het gebouw eenzelfde ruimtelijke diversiteit. De labyrintisch opgevatte gangen werken er als straten die leiden naar een eetzaal, een receptieruimte of een meeting room die op hun beurt functioneren als interne pleintjes.

Zowel groepen met recreatieve als educatieve doeleinden vinden hier een ideale locatie voor al wat ze willen ondernemen. Een ontbijt voor vijftig personen op een heuvel met het bos als decor, een gezellige avond aan het water, aan een open haard of rond een grote tafel: de variabele ruimtelijke functies ondersteunen de oorzaken die maken dat een groep mensen samenkomt.

Natuursteen is terug van weggeweest en komt in een hedendaags project niet enkel tot zijn recht via de integratie in het Ardense landschap, maar ook in een omliggend gebouwd patrimonium. Elke steen die bij de bouw van deze vakantiewoning gebruikt is, is opgedolven uit de plaatselijke ondergrond. In ecologisch opzicht biedt dit een mooi voordeel: er was geen transport nodig om het materiaal aan te voeren. De grootste stenen zijn gebruikt ter versteviging van de helling, de platte exemplaren fungeren als bevoering van de vele buitenterassen, de 'normale' varianten werden toegepast bij de opbouw van de muren en de kleinste stenen bij het metsen van sommige terrassen of treden.

/ Architectenbureau Dirk Coopman

Brabantdam 56 – 9000 Gent

tel. +32 (0)9 225 34 08

dirk.coopman@skynet.be

www.dirkcoopman.be

/ Stabiliteit

Gui Mouton – www.studieburomouton.be

/ Aannemer

Provider of Spatial Qualities – POSQ (hoofdaannemer)

/ Bouwheer

Situs SPRL – www.situs.be

Het Theater van Luik, tussen glas en beton

In Luik beleeft het gebouw van de 'Société Libre de l'Emulation' op de 'Place du XX Août' een nieuwe fase in zijn bewogen bestaan. Het 'Théâtre de Liège' heeft hier sedert 2013 zijn intrek genomen, na een genereuze architecturale interventie door het bureau van Pierre Hebbelinck en Pierre de Wit.

De geschiedenis van de plek is er een met ups en downs. Totale vernieling van alle gebouwen in 1914. Wederopbouw van de infrastructuur in 1939 om er een hele reeks culturele activiteiten in te laten plaatsvinden. Geleidelijk voortschrijdende teloorgang tot in 2004. Dan wordt gehoor gegeven aan plannen om hier onderdak te bieden aan het Théâtre de Liège. Het architectenatelier van Pierre Hebbelinck en Pierre de Wit erft een verouderde constructie die verrast in haar compositie. Achter een historisch geïnspireerde decoratieve gevel bevindt zich een ruwbouw met grote ruimtes: een structuur in gewapend beton die een 'plan libre' aanreikt.

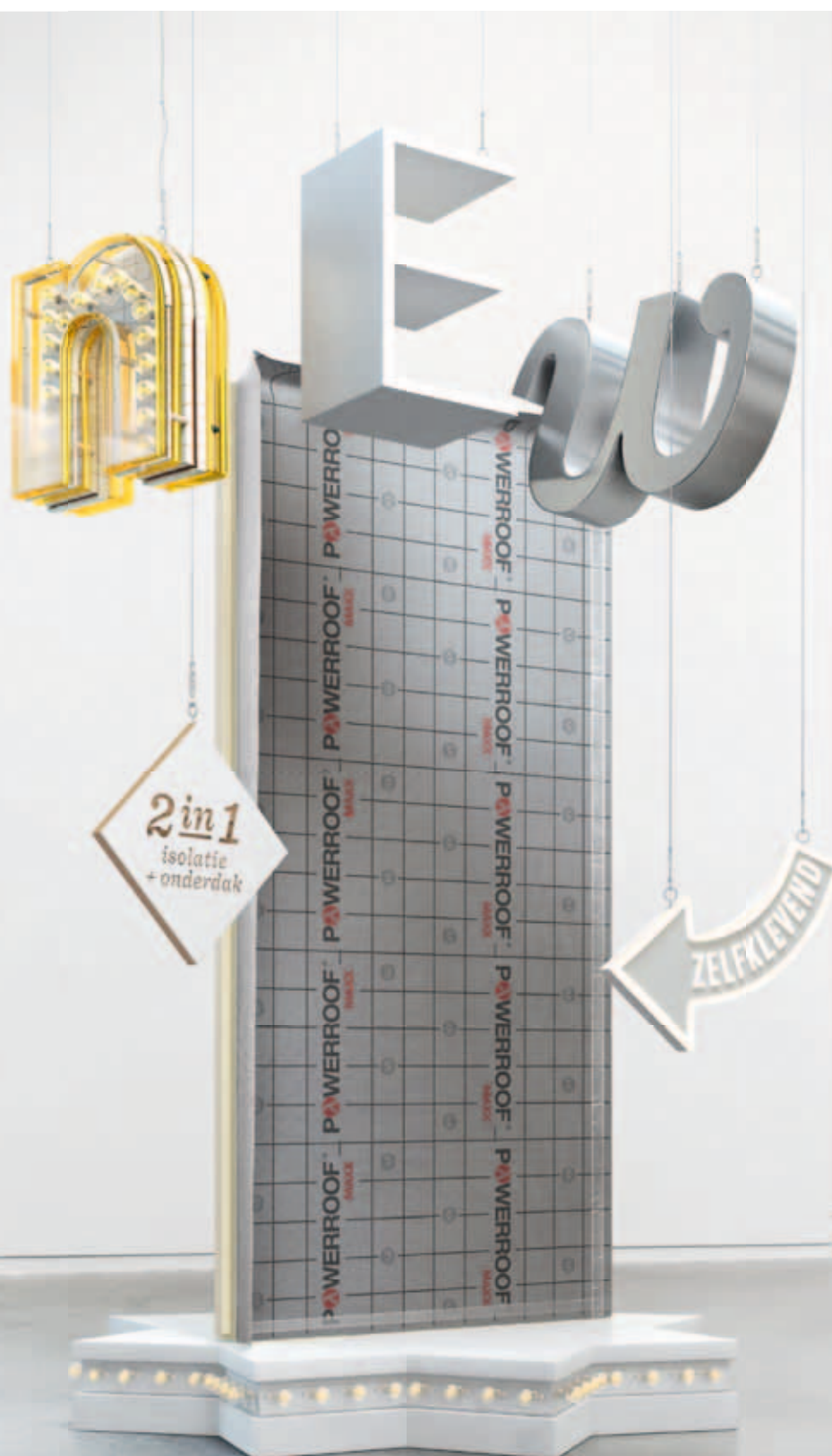
De architecturale opdracht is veeleisend wat kwaliteit aangaat, maar ook voor wat de omvang betreft van het project dat in een dichte stedelijke omgeving moet worden ingepast.

Foto © François Brix

Het Theater van Luik – Foto © M-F Plissart

Powerroof® Maxx: snel geïsoleerd, maximaal beschermd

Met Powerroof® Maxx zet uw plaatser vaart achter de isolatie van uw hellend dak. Dankzij de op voorhand verkleefde onderdakfolie, de zelfklevende overlappen en de rasterbedrukking is uw dak nog sneller klaar.

Powerroof® Maxx bovenop uw dakconstructie creëert bovendien een doorlopend isolatieschild. Zo maken koudebruggen, condensatie en warmteverlies geen kans. En de uitstekende isolatiewaarde (0,024 W/mK) krijgt u er bovenop.

Ontdek onze nieuwe isolatieoplossingen op
www.recticelinsulation.be

POWERROOF® MAXX
isolatie voor hellende daken, nu nóg beter

Laureaat van de publieksprijs
op Batifacade 2014

Atelierwoning in Brugge

ongunstige factoren worden opportuniteiten

/ Architectuuratelier 9a

/ Bruges

Een smalle, volgebouwde site omvormen tot een luchtige, ruime en functionele woning met atelierruimte en tuin: dat was de uitdaging die architectuuratelier 9a in dit project voorgeschoteld kreeg. Het verving een bestaande loods door een knappe atelierwoning met een markante cortenstaalgevel. Binnenin wordt de ruimte optimaal benut in functie van het leefpatroon van de bewoners en de rijkelijke natuurlijke lichtinval.

De woning bevindt zich op een L-vormig perceel, waarvan het deel aan de straatkant 17 meter lang en slechts 4,8 meter breed is. Het was dan ook zaak van de volledige terreinoppervlakte optimaal te benutten. De duurzaamheid die onmiskenbaar in dit project aanwezig is, wordt gecreëerd vanuit de basis. Er werd een staalvolume ontwikkeld dat op termijn volledig kan worden heringericht, met in elkaar overlopende leefruimtes en strategisch ingeplante patio's.

Het ontwerp is ontwikkeld vanuit een scenografische benadering (lees: een opeenvolging van ruimtes en sferen). Dankzij de ingesloten context, de langwerpige vorm van het perceel en het groeperen van leefruimtes achterin de woning wordt een zeer intieme, rustige sfeer gecreëerd. De bescheiden, repetitieve structuur van de staalportieken leidt tot een serene uitstraling, terwijl gevelgrote raampartijen op beide verdiepingen het contact met de besloten buitenruimte intensiveren.

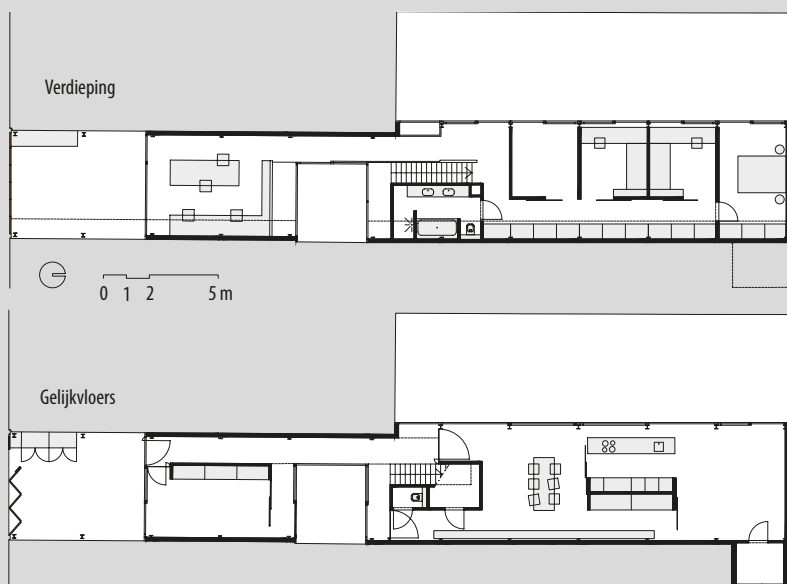
De woning start met een inkomzone, die tevens fungeert als garage en multifunctionele ruimte. Nadien kom je terecht in het atelier, dat van licht voorzien wordt door een eerste patio die in wezen de overgang tussen het professionele en het private gedeelte markeert. Dit laatste bestaat uit een aaneenschakeling van drie in elkaar overvloeiende ruimtes (eetkamer, keuken en zithoek). Aangezien aan beide zijden van

de keuken een schuifwandsysteem voorzien is, kunnen de drie functies omgevormd worden tot aparte entiteiten. In de lengterichting naast deze drie vertrekken ligt de grote patio (17x5m), die ervaren wordt als een buitenkamer in het verlengde van de leefruimtes. De badkamer en de slaapkamers bevinden zich op de verdieping.

Gezien het gesloten, omringde karakter van de site werden alle geveldelen volledig beglaasd uitgevoerd, met uitzondering van de straatgevel. Deze is volledig opgebouwd uit cortenstaal, een mooie referentie naar het lokale industriële verleden die bovendien zeer natuurlijk overkomt in het straatbeeld. Vermits de smalle voorgevel het enige zichtbare gedeelte van de woning is, komt hij ondanks zijn soberheid zeer intrigerend over. Het project benadrukt het potentieel en de voordelen van verwaarloosde, zogenaamd 'oninteressante' sites en toont aan dat een strakke, hedendaagse woning zeer leefbaar, intiem en gezellig kan zijn.

/ Architectenbureau

Architectuurstudio 9a

Blekerijstraat 9a – 8310 Brugge

tel. +32 (0)50 82 38 29

www.architectuurstudio9a.be

/ Medewerkers

Robin Van Beveren (architect)

Sofie Priem (vennoot)

/ Studiebureau stabiliteit

studebureau Vermeulen Wim

/ Bouwheer

Robin Van Beveren en Sofie Priem

/ Aannemers

De Grande - Vanhollebeke (ruwbouw)

De Wandeler (staalskelet)

Lambrechts Antony (timmerwerken)

Dakwerken Keppens Patrick (dakwerken)

Vanhoutte - Maes et AluDecor (aluminium buitenschrijnwerk)

Willy Everaert (poortgevel en balustrades)

CT-O (HVAC)

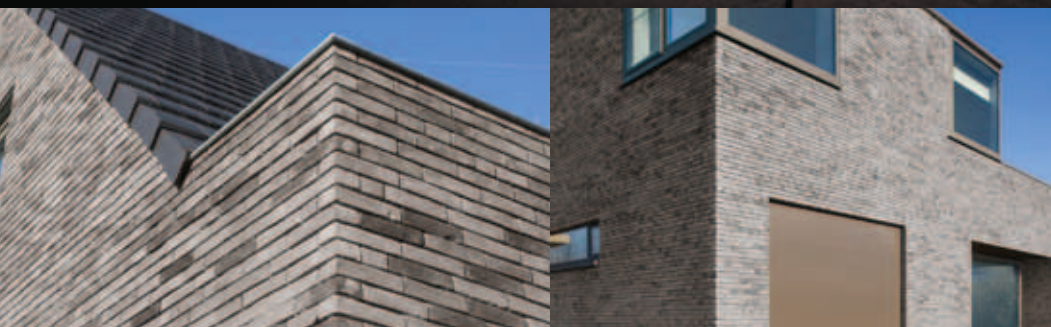
/ Foto's

© Yannick Milpas en Lisa Van Damme

ILUZO

Traditioneel gemetseld
met de look van gelijmd.
De keuze van de kenner.

Metselen met dunne voeg was nog nooit zo gemakkelijk en voordelig.

Metselen met dunne voeg is geen sinecure. De vakman weet er alles van. Daarom heeft Wienerberger een gevelsteen ontwikkeld die de voordelen van metselen met traditionele mortel combineert met de homogene look van gelijmd metselwerk.

**Ontdek de Iluzo steen in de Wienerberger showrooms
te Londerzeel en Kortrijk of vraag uw gratis brochure aan
via info@wienerberger.be**

www.wienerberger.be

Wienerberger nv
Kapel ter Bede 121, 8500 Kortrijk
T 056 24 96 16 – info@wienerberger.be

Wienerberger
Building Material Solutions

De registratie van aanwezigheden voor wat betreft de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen

De registratie van aanwezigheden voor wat betreft de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen wordt geregeld door de wet van 8 december 2013, in werking getreden op 1 januari 2014 of 1 april 2014 naargelang de betrokkene bepalingen. De registratie op zich is verplicht sinds 1 april 2014.

De wet heeft drie doelstellingen

In eerste instantie is het de bedoeling om de verschillende aangiftes die in toepassing van verschillende wetgevingen (sociale zekerheid, BTW, welzijn op het werk), bij verschillende instanties (RSZ, algemene directie toezicht welzijn op het werk van de FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg...) te harmoniseren en vereenvoudigen.

Voortaan zullen deze aangiftes geschieden via een informatica-applicatie ter beschikking gesteld door de RSZ.

In tweede instantie heeft de registratieplicht opgelegd door deze wet als doel een elektronisch systeem in te voeren die de personen, aanwezig op een tijdelijke of mobiele bouwplaats, registreren teneinde een duidelijk beeld te kunnen hebben van de personen die op een bepaald moment aanwezig zijn op de bouwplaats en om te kunnen nagaan voor rekening van wie deze personen werken uitvoeren.

De registratie zal eveneens toelaten om na te gaan of de verschillende actoren aanwezig op de bouwplaats, hun verbintenissen zijn nagekomen. Het is inderdaad van belang, ingeval van een ongeluk, om te kunnen nagaan welke werknemers aanwezig waren op de bouwplaats en wie hun werkgever is om te kunnen bepalen wie er verantwoordelijk is. Dit is evenzeer van kapitaal belang voor de veiligheidscoördinator. De identificatie van de personen aanwezig op een werf zal hem toelaten de risico's die de activiteiten van iedere tussenkomende partij impliceren, ten aanzien van de werknemers aanwezig op de bouwplaats, te kunnen beoordelen.

Het derde doel strekt ertoe te strijden tegen de fiscale en sociale fraude.

Welke bouwplaatsen zijn betrokken?

De wet is van toepassing op de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen waar werken worden uitgevoerd waarvan het bedrag gelijk of hoger is dan 800.000 € EXCLUSIEF BTW. (NB: het betreft de totaliteit van werken, zelfs indien de werken in verschillende loten gesplitst zijn.)

Zijn eveneens onderworpen aan huidige wetgeving, de werken waarvoor een aangifte vereist is in toepassing van artikel 30bis, §1, a) van de wet van 27 juni 1969, zijnde de werken die onder de notie tijdelijke of mobiele bouwplaats vallen, evenals de werken die aangegeven moeten worden conform de reglementering inzake de veiligheid en gezondheid van de werknemers, hetzij de werken die risico's impliceren voor de veiligheid en gezondheid van de werknemers (dit kan afhangen van de gebruikte materialen, uitvoeringsplaats, arbeidsuitrusting, enz. ...)

Wie is betrokken?

Zijn in eerste instantie door deze nieuwe wetgeving betrokken: de **rechtstreekse actoren**, natuurlijke personen die gelast zijn met de uitvoering van bouwwerken, hetzij aannemers en onderaannemers, zowel werknemers als zelfstandigen, Belgen of vreemdelingen.

NB: Elke persoon die werken uitvoert of laat uitvoeren voor zijn rekening teneinde vervolgens het geheel of een gedeelte van het onroerend goed te vervreemden, wordt gelijkgesteld met de aannemer. Hierdoor wordt de bouwpromotor gelijkgesteld met de aannemer en is hij bijgevolg onderworpen aan de registratieplicht.

Het toepassingsgebied *ratione personae* heeft eveneens betrekking op de personen die voor de uitvoering van bepaalde prestaties op de werf dienen te worden vertegenwoordigd. Het gaat hier enerzijds om de bouwdirectie belast met de conceptie en/of de controle (natuurlijke- of rechtspersoon, die voor rekening van de bouwheer of opdrachtgever zorg draagt voor het ontwerp van het bouwwerk en/of voor het toezicht

op de uitvoering ervan, doorgaans de architect) en anderzijds de veiligheidscoördinator, die zowel tijdens de ontwerpfase als tijdens de uitvoeringsfase op de werf komt, ondermeer voor het opstellen van het veiligheids- en gezondheidsplan en om na te gaan of dit veiligheids- en gezondheidsplan op correcte wijze wordt uitgevoerd.

De architect is bijgevolg door deze wetgeving gevisieerd.

In concreto ?

De registratie gebeurt bij middel van een **registratiesysteem** dat bestaat uit een registratieapparaat, een registratiemiddel, en een gegevensbank.

De bouwdirectie belast met de uitvoering (natuurlijke- of rechtspersoon, die voor rekening van de bouwheer of opdrachtgever zorgt voor de uitvoering van het bouwwerk, doorgaans de hoofdaannemer) stelt een **registratieapparaat** ter beschikking van de aannemers op wie hij beroep doet, behalve indien bij gemeenschappelijk akkoord met de aannemer een andere registratiemethode voorzien wordt.

De personen onderworpen aan registratie, registreren vervolgens in het registratieapparaat via een **registratiemiddel** (bijvoorbeeld een badge) de volgende gegevens:

- De identificatiegegevens van de natuurlijke persoon.
- Het adres of de geografische omschrijving van de ligging van de tijdelijke of mobiele bouwplaats. Er wordt hier opgemerkt dat het adres reeds vaak gekend zal zijn, doch indien het gaat om wegwerkzaamheden / grondwerken voor het plaatsen van elektriciteitskabels of afvoerleidingen, strekken de werken zich uit over een welbepaald gebied, in welk geval de nauwkeurige beschrijving van de plaats waar de werken worden uitgevoerd moet worden aangegeven.
- De hoedanigheid waarin een natuurlijke persoon prestaties verricht op de tijdelijke of mobiele bouwplaats. Hier dient de hoedanigheid van de werknemer, de zelfstandige of nog de bouwdirectie,

onderaannemer, veiligheidscoördinator te worden gepreciseerd.

- Wanneer de natuurlijke persoon een werknemer is, dienen eveneens de identificatiegegevens alsmede het ondernemingsnummer van de werkgever te worden aangeduid.
- Indien de persoon een zelfstandige is, dienen de identificatiegegevens van de natuurlijke persoon of rechtspersoon in wiens opdracht de werken worden uitgevoerd (bijvoorbeeld de bouwheer, een andere aannemer...), evenals het ondernemingsnummer worden aangeduid.
- Het tijdstip van de registratie, te weten datum en uur van de aanwezigheid op de bouwplaats.

Dit registratiemiddel wordt ter beschikking gesteld hetzij door de werkgever aan zijn werknemer, of door de persoon die beroep doet op een zelfstandige, hetzij de medecontractant van de zelfstandige.

Deze gegevens worden vervolgens bij middel van het registratieapparaat verzonden naar een gegevensbank die dus een overzicht bevat van alle aanwezigheden op de bouwplaats. Het behandelen en het raadplegen van deze gegevens wordt uiteraard omkaderd door wettelijke bepalingen. Uiteraard kunnen de personen die voor de uitvoering van hun eigen opdrachten deze datagegevens nodig hebben, hiervan gebruik maken. Alzo kan de veiligheidscoördinator over deze informatie beschikken om zijn coördinatieopdracht te vervullen en de veiligheid van de verschillende actoren aanwezig op de bouwplaats te verzekeren.

Welke zijn de registratiesystemen?

Vier registratiesystemen werden nu reeds door de sociale zekerheid ontwikkeld.

- Via de computer aan de hand van een webapplicatie aanwezig op het internetportaal van de sociale zekerheid. In dit geval dient de registratie niet noodzakelijk te geschieden op de bouwplaats. Dit

systeem biedt eveneens het voordeel dat de betrokken persoon zijn aanwezigheid gelijktijdig kan invoeren voor verschillende dagen en zelfs voorafgaandelijk (maximum 30 dagen op voorhand).

- Gecentraliseerde registratie op de bouwplaats: dit systeem heeft als gevolg dat er op de bouwplaats een computer moet aanwezig zijn, uitgerust met een elektronische identiteitskaartlezer.
- Een mobiel systeem: de betrokken persoon registreert zich via een applicatie en dit op de bouwplaats en op de dag zelf.
- Een systeem eigen aan meerdere ondernemingen die een geolocalisatiesysteem gebruiken dat toelaat op elk moment te weten waar hun actieve werknemers aanwezig zijn.

Verplichtingen van de personen betrokken bij de registratie

De bouwdirectie belast met de uitvoering (natuurlijke- of rechtspersoon, die voor rekening van de bouwheer toezicht uitoefent op de uitvoering), dient ervoor te zorgen dat de door de registratiewet opgelegde maatregelen worden nageleefd door de aannemers en onderaannemers.

Hij stelt het registratieapparaat ter beschikking van elke aannemer waarop hij beroep doet. De aannemer waarop hij beroep doet kan vervolgens dit apparaat gebruiken om zijn werknemers of zelfstandigen waarop hij op zijn beurt beroep doet, te registreren. De onderaannemer waarop de aannemer beroep heeft gedaan, dient op zijn beurt het apparaat ter beschikking te stellen van zijn eigen onderaannemers en zo verder.

Schematisch kan men drie verhoudingen onderscheiden:

- de relatie tussen de bouwdirectie belast met de uitvoering en de aannemers waarop deze beroep doet;
- de relatie tussen de aannemer en de onderaannemer waarop hij beroep doet;

- de relatie tussen elke onderaannemer en elke volgende onderaannemer waarop een onderaannemer beroep doet.

Overigens, moet elke aannemer en onderaannemer ervoor zorgen dat de gegevens die betrekking hebben op hun *eigen onderneming* op effectieve en correcte wijze geregistreerd worden en doorgestuurd worden naar de gegevensbank.

Ze dienen er eveneens voor te zorgen dat *hun medecontractanten* alle gegevens op effectieve en correcte wijze registreren en doorsturen naar de gegevensbank. Dit kan wel te verstaan geregeld worden door middel van contractuele bepalingen.

Tenslotte dienen de aannemers of onderaannemers ervoor te zorgen dat de personen die voor hun rekening aanwezig zijn, geregistreerd worden **vooraleer** dat zij de bouwplaats betreden.

De registratie van aanwezigheden voor wat betreft de tijdelijke of mobiele bouwplaatsen maakt dus een nieuwe administratieve verplichting uit voor de bouwsector, waarvoor sancties voorzien worden indien deze niet wordt nageleefd.

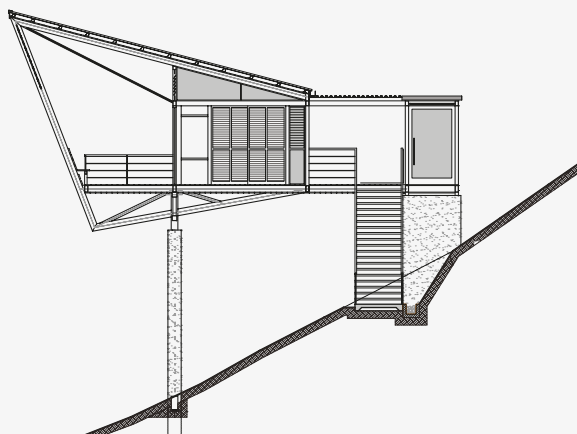

Casa Flotanta

/ Bureau d'architecture Benjamin Garcia Saxe

/ San José, Costa Rica

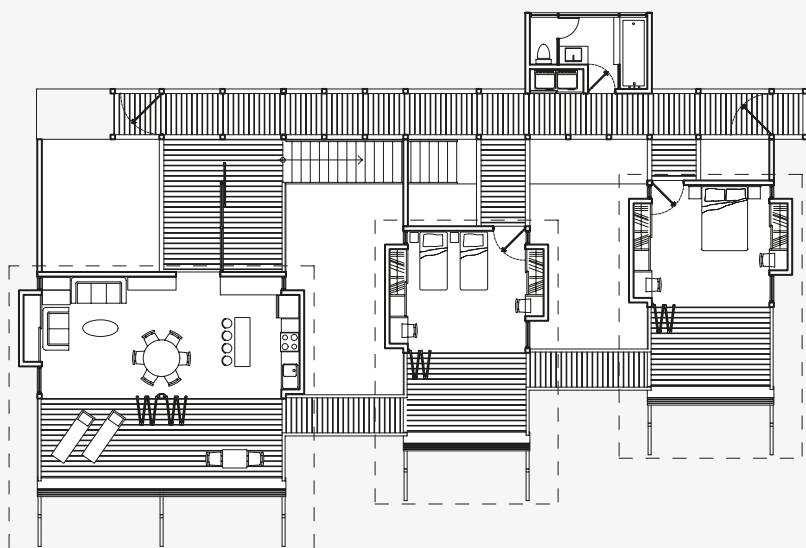
"We hebben de woning op palen gezet om de indruk te geven dat ze in de lucht zweeft, boven de heuvelflank uit."

Zich vestigen aan de vredige kust Costa Rica, dat was de ultieme wens van familie Gooden-Nahome. Een intensieve zoektocht leidde hen naar een ongelooflijk terrein, hangend over de oceaan. Het grootste deel bevindt zich op een forse helling, zodat je enkel op het hoger gelegen gedeelte kan genieten van zicht op zee. Dit alles vormde een interessante uitdaging voor het ontwerp van het gebouw. "We zagen dit specifieke kenmerk van de site als een kans, en dus niet zozeer als een beperking. We hebben voor deze bijzondere omstandigheden dan ook een adequaat architecturaal antwoord bedacht."

"In het begin van onze denkoefening hebben we bestudeerd of het mogelijk was om grote steunmuren te bouwen en in te grijpen in het terrein om de woning te installeren – een typische techniek die in die regio vaak gebruikt wordt. Uiteindelijk hebben we dan toch geopteerd voor een oplossing die het tegenovergestelde beoogt. We hebben de woning op palen gezet om de indruk te geven dat ze in de lucht zweeft, boven de heuvelflank uit. Op die manier hebben we de kosten

die verbonden zijn aan de plaatsing van steunmuren rond de site kunnen uitsparen.” Deze beslissing, genomen op basis van een flinke dosis gezond verstand, resulteerde in een elegant, low impact-project dat de omliggende natuur veel sterker respecteert: de helling, de ondergrond, de vegetatie, het water en de dieren kunnen vrij hun gang gaan onder het gebouw. Deze luchtconstructie uit hout en bamboe speelt met licht en transparantie en lijkt letterlijk te ademen. Dankzij haar hoge positie op de helling biedt ze een spectaculair uitzicht op de oceaan.

Het hout in de constructie bewijst zijn waarde op verschillende niveaus: als zonwering, in de structuur, in het binnen- en buitenschrijnwerk, enzovoort. De natuurlijke betrouwbaarheid en uitstekende ventilatiekenmerken van het hout, die samenhangen met de lichtheid van het materiaal, maken dat het een uitstekende keuze is voor deze feeërieke locatie.

/ Architectenbureau

Benjamin García Saxe

Latin America

PO Box 8080-1000 – San José – Costa Rica – tel. +506 8567 2359

benjamin Garciasaxe.com

Europe

Office 9910 – PO Box 6945 – London W14 6US – United Kingdom

tel. +44 (0)20 8133 0049

/ Studiebureau stabiliteit

Sotela Alfaro Ltd

/ Bouwheer

Gooden-Nahome Family

/ Foto's

© Andres García Lachner – www.garcialachner.com

OM STERK TE STAAN OP DE MARKT VAN MORGEN

Opleidingen en diensten op maat
van de bouwprofessional actief in
het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

OPLEIDINGEN DUURZAAM BOUWEN

- Renovatie met een hoge energie-efficiëntie : technische details // 3,5 d
- De technieken (warmte, ventilatie, sanitair warm water) : ontwerp en regeling // 3 d
- Isolatiematerialen : hoe kiezen ? // 2 d
- Follow-up en monitoring van duurzame gebouwen // 1 d
- Passief en (zeer) lage energie // 7 d
- Duurzame materialen : hoe kiezen ? // 1 d
- Buitenschrijnwerk : hoe kiezen ? // 2 d
- Duurzamer werfbeheer // 3 d
- Akoestiek : ontwerp en realisatie // 2 d
- Duurzame renovatie : kort overzicht // 2 d
- Groendaken : van ontwerp tot onderhoud // 2 d
- Beheer van het regenwater op het perceel // 2 d
- Duurzaam bouwen van A tot Z // 5 d

100€/DAG FEBRUARI - JUNI 2015
WWW.LEEFMILIEUBRUSSEL.BE/
OPLEIDINGENDUBO

© FORMa* - Foto G. De Kinder

FACILITATOR DUURZAME GEBOUWEN

Een gratis helpdesk met experts voor uw
projecten in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
0800/85.775
facilitator@leefmilieu.irisnet.be

GIDS DUURZAME GEBOUWEN

Ontwerphulp voor de professional
[www.leefmilieubrussel.be/](http://www.leefmilieubrussel.be/gidsduurzamegebouwen)
gidsduurzamegebouwen

Leefmilieu Brussel geeft het goede voorbeeld

Leefmilieu Brussel, de Overheidsdienst voor Milieu en Energie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, heeft een voorbeeldfunctie te vervullen en is het aan zichzelf verplicht om de door het instituut uitgedragen waarden ook zelf toe te passen. In die optiek zal het personeel van zijn administratieve zetel midden november naar de site van Tour & Taxis verhuizen om daar zijn intrek te nemen in een gloednieuw gebouw dat op energie- en milieuvlak beduidend beter scoort dan de huidige site in Guldeldelle.

Strategisch gelegen in een wijk in volle verandering, nabij het centrum van Brussel en langs het kanaal, werd de nieuwe zetel van Leefmilieu Brussel specifiek ontworpen om aan de criteria te voldoen die voor passiefgebouwen gelden. Uiterlijk wordt het gebouw gekenmerkt door een compact volume onder een bol dak, terwijl twee U-vormige vleugels een naar het zuiden gericht atrium omsluiten. De eerste twee verdiepingen (gelijkvloers en verdieping 1) zijn toegankelijk voor het grote publiek (tentoonstellingsruimte, auditorium van 400 plaatsen, informatiecentrum en restaurant).

Verder kan deze nieuwe zetel bogen op bepaalde technische kenmerken die er in milieupzicht een opmerkelijk gebouw van maken:

Hoge energiekwaliteit

Een doorgedreven isolatie en een goede luchtdichtheid: de ondoorzichtige delen van de zijgevels bestaan uit sandwichpanelen met een metalen gevelbekleding, opgevuld met 20 cm isolatie. De gebogen zijde is voorzien van dubbele beglazing en de buitenzijgevels zijn uitgevoerd in driedubbele beglazing.

De handhaving van een stabiele en comfortabele temperatuur, ongeacht het seizoen: de vloer, de loopbruggen en de terrassen hebben een vloerplaat van thermisch actief beton waardoor (zowel in verwarmings- als in koelingsopzicht) voor een beter comfort en een vermindering van het energieverbruik gezorgd kan worden. In de zomer vertaalt de toepassing van deze thermisch actieve vloerplaten en een

geothermisch systeem zich in een aangepast thermisch comfort, terwijl datzelfde geothermische systeem in de winter de op 80 meter diepte gegenereerde warmte recupereert.

Natuurlijke en kunstmatige verlichting

Een groot atrium en een brede glazen koepel laten veel natuurlijk licht binnen. Met dat doel voor ogen werd het gebouw ook voorzien van een glazen oppervlak van 3.200 m².

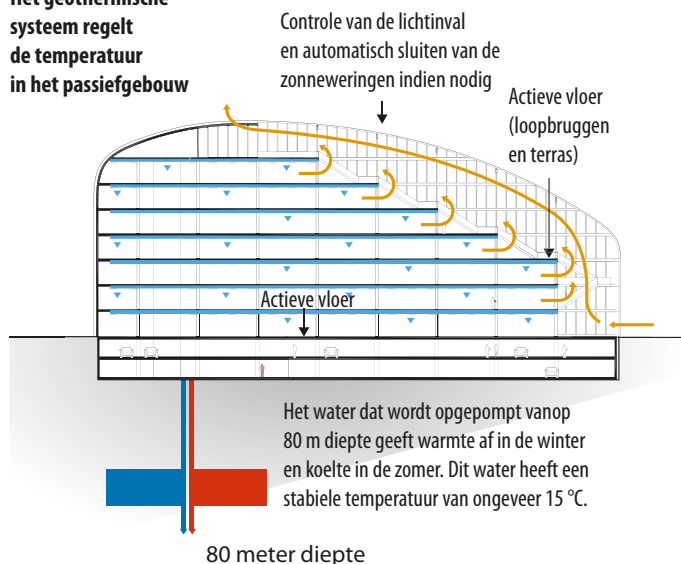
Vanaf een lichtsterkte van 150 watt treedt er in het atrium echter een zonweringssysteem in werking om een te sterke natuurlijke lichtinval en een oververhitting van de ruimte tijdens de zomerperiode te vermijden. Voorts werden er over een totale oppervlakte van 700 m² 366 fotovoltaïsche zonnepanelen geplaatst, goed voor een productie van bijna 85.000 kWh/jaar.

De kunstmatige verlichting wordt intussen aangestuurd door een systeem van bewegingsdetectoren, waarbij eveneens voor een aanpassing aan de natuurlijke lichtsterkte gezorgd wordt via een automatisch regelsysteem.

Luchtkwaliteit

Tot slot zal het gebouw ook continu geventileerd worden met gekoelde verse lucht dankzij de geothermische installatie, terwijl de luchtcirculatie in de grote vergaderzalen gereguleerd zal worden in functie van hun gebruik via de voorziene temperatuur- en CO₂-sensoren.

Het geothermische systeem regelt de temperatuur in het passiefgebouw

Het gebouw in enkele cijfergegevens

- **Hoogte gebouw:** 30,8 m (9 verdiepingen)
- **Totale bovengrondse vloeroppervlakte:** 16.750 m² (41,88 m x 71,4 m)
- **Fotovoltaïsche panelen:** 366 panelen, goed voor een productie van ca. 85.000 kWh/jaar
- **Beglaasde oppervlakken:** 3.200 m² (waarvan 36 % voor de buitenschil van het gebouw)
- **Architect:** CEPEZED, Delft (NL), in samenwerking met Samyn and Partners Architects & Engineers, Brussel (B)
- **Studiebureau:** Ingenieursbureau Meijer, Wilrijk, Antwerpen (B)
- **Hoofdaannemer:** Van Laere, Zwijndrecht (B)
- **Metaalbouw:** CSM Steelstructures, Hamont-Achel (B)
- **Gevels en dak:** Hafkon, Zaltbommel (NL)– Belgo Metal, Wetteren (B)
- **Adres:** Site van Tour & Taxis, Havenlaan 86 C, 1000 Brussel

Dankzij het ontwerp als passiefgebouw (met een doorgedreven isolatie en een goede luchtdichtheid) kan de milieu- impact ervan worden verminderd in vergelijking met het oude gebouw.

De gebouwenschil, bestaande uit metaal en glas, laat veel natuurlijk licht binnen. Ze is zo ontworpen dat de zonwering automatisch kan worden geactiveerd.

Meer dan 500 m² fotovoltaïsche panelen (die om esthetische redenen in het gebouw zijn ingewerkt) produceren bijna 85.000 kWh groene stroom per jaar.

Het gebouw werd ontworpen om het grijs water te behandelen en het regenwater te recupereren.

© Yvan Glavie

Dankzij geothermie kan de temperatuur het hele jaar door worden geregeld. Een warmtepomp gebruikt de warmte van het grondwater.

Het gebouw herbergt een fietsenparking met 210 plaatsen, een kleedruimte en douches.

De meeste materialen zijn van lokale oorsprong en voor de afwerking ging de voorkeur uit naar materialen met een milieulabel.

Woning in koper en beton

/ Atelier d'Architecture Eric Grondal SPRL
/ Tilff

De woning bevindt zich in een beboste omgeving en is toegankelijk via een kleine private weg. Dankzij zijn koperen gevelbekleding en terrasgewijze indeling nestelt het gebouw zich sober en respectvol in de landschappelijke context.

Het rechthoekig, met koper beklede parallellepipedum is haaks ingeplant op de hoogtelijnen en uitkragend op het gelijkvloerse volume in verlijmd baksteen geplaatst.

Het sober opgevatte geheel vertoont pure lijnen en een zekere uniformiteit qua materiaaltint: gepatineerd koper, bruine verlijmd bakstenen, zwart aluminiumschrijnwerk en weervast staal versterken de sobere uitstraling. De grote raamopeningen zijn zo gepositioneerd dat ze een uitmuntend zicht op het landschap bieden en maximaal van de door de bomen gefilterde zonnestralen kunnen profiteren.

De leefruimtes bevinden zich op de eerste verdieping, waardoor de bewoners optimaal kunnen genieten van de natuurlijke omgeving. Het zuidwestelijk georiënteerde terras grenst aan de open keuken met eetruimte en drieledig verplaatsbaar raam dat je integraal kan openen. Op die manier komt de eetruimte volledig in het verlengde van de buitenruimte te liggen en wordt ze een overdekt terras. De scheiding tussen binnen en buiten wordt zo erg flou.

Aan de noordzijde maakt een wand zich los van het hoofdvolume. Op die manier ontstaat er een overdekte ingang voor het gelijkvloers en een omloop op het eerste niveau, die volledig verlicht wordt door een glaspertij. Een horizontale koperbekleding zet het onderscheid tussen deze twee elementen extra in de verf.

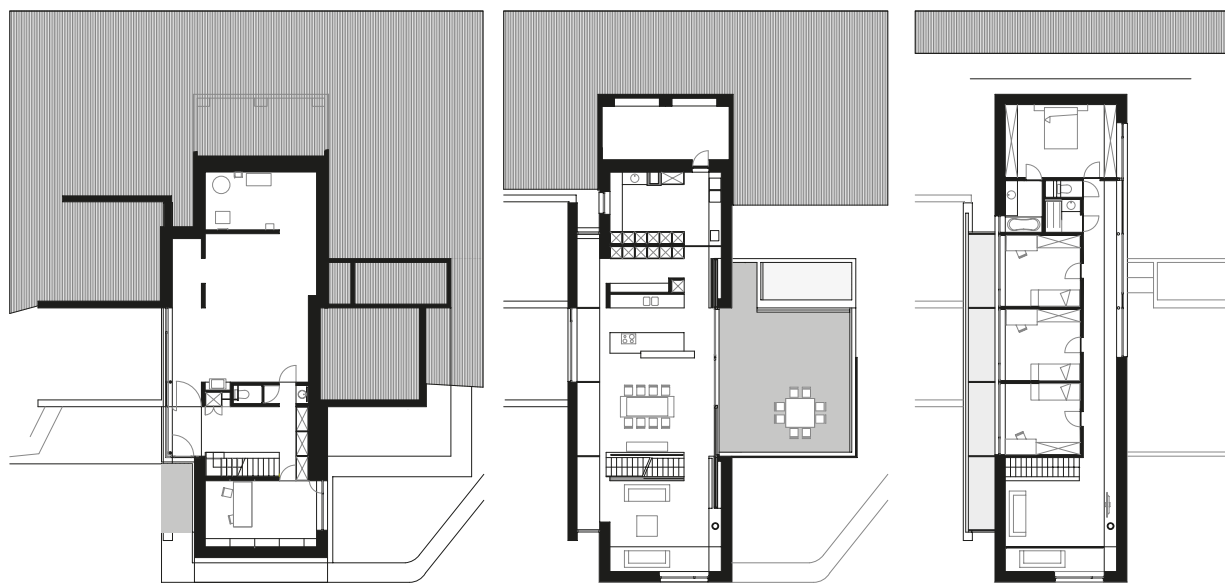
Binnenin zijn er voornamelijk robuuste of natuurlijke materialen gebruikt: ter plaatse gestort zichtbeton, graniet en gewalst staal aan de trap. Deze materialen zijn gekozen omwille van hun textuur en vermogen om het licht te weerkaatsen, maar ook omdat ze de tand des tijds overleven en weinig onderhoud vergen. Daarnaast is er ook sprake van enkele warmere toetsen zoals de trapleuning uit jonge ranken van gevlochten beukenhout en een lang, op maat gemaakt meubel in Wengé.

Energetische benadering

Om de woning energetisch performant te maken, zijn de principes van bioklimatische architectuur toegepast: passieve bezonning, thermische inertie, compact bouwen, natuurlijke verlichting, thermische bufferzones, een hoog isolatiepeil, ... Het project maakt deel uit van het Waalse programma 'Construire avec l'énergie'. Het thermische isolatiepeil bedraagt K17, de ramen zijn uitgerust met drievoudige beglazing, er is een ventilatiesysteem D met warmterecuperatie geïnstalleerd en een grote tank vangt het regenwater op. Het vloerverwarmingssysteem in de woning wordt aangedreven door een geothermische warmtepomp (twee verticale boringen van 90 meter diep). Het sanitair warm water wordt voorverwarmd door thermische zonnepanelen op het plat dak. Het reële energieverbruik beperkte zich gedurende het eerste jaar (augustus 2011 tot augustus 2012) tot 8.000 kW, en dat voor verwarming, opwekking van sanitair warm water, ventilatie, verlichting en aandrijving van elektrisch huishoudapparaatuur in een woning voor een gezin van vijf personen met een oppervlakte van 446 m². Dit staat gelijk aan een reël verbruik van 18 kWh/m² per jaar.

/ Atelier d'Architecture Eric Grondal SPRL
avenue du Chéret 17 – 4053 Embourg
tel. +32 (0)4 361 60 40
www.architectegondal.be

/ Architecten
Eric Grondal
Noele Poismans, Valérie d'Orio (medewerkers)

/ Stabiliteit
BEL, Bureau d'Etudes Lemaire, M. Olivier de Landsheere

/ Aannemers
Ets O. Swerts (ruwbouw)
Ets Mahin (dak- en gevelbekleding)

/ Foto's
© Jasmine Van Hevel
© Laurent Brandajs

Gevelbekleding

Linus®

De aluminium Linus®-lamellen van RENSON® bieden architecten en gevelbouwers veel mogelijkheden om gevels esthetisch en functioneel te bekleden.

- Verfraait en dynamiseert de gevel van residentiële en industriële toepassingen
- Optimale ventilatie van ruimtes
- Beschermt installaties tegen regen, wind en ongedierte
- Leverbaar met verschillende lamellentypes, ook akoestisch dempende versies
- Met geïntegreerde deuren

Overheidsopdrachten, opportuniteiten en risico's

Bram Tollet
Consultant bij EBP Consulting
bto@ebp.be

Jeffrey De Coster
Burgerlijk ingenieur architect
jeffrey.de.coster@gmail.com

I. Inleiding

Overheidsopdrachten bieden aan studiebureaus en architecten (bureaus) (hierna "SAB") de opportuniteit om een bijdrage te leveren aan grote vastgoedprojecten met referentiewaarde. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat zij vaak talrijk deelnemen aan dit soort overheidsopdrachten.

Om het juridisch kader van dit soort opdrachten goed te begrijpen, mag men niet uit het oog verliezen dat grote vastgoedprojecten doorgaans het resultaat zijn van twee opeenvolgende overheidsopdrachten: een eerste om een partner aan te duiden die de overheid zal helpen in het voorbereiden, het concipiëren en het gunnen van een tweede overheidsopdracht met als voorwerp de oprichting van het gewenste gebouw en dus de aanduiding van een aannemer.

De discussies en geschillen die soms ontstaan tussen aanbestedende overheden en de aangeduide SAB's betreffen doorgaans de uitvoeringsfase van de eerste overheidsopdracht (begeleiding van de aanbestedende overheid in de conceptie en de gunning van het project) die betrekking heeft op de gunningsfase van de tweede overheidsopdracht (overheidsopdracht voor werken).

De aanbestedende overheden hebben de neiging om de opdrachten van het SAB zeer ruim en vaak zeer vaag te omschrijven, zodat deze laatste verantwoordelijk lijkt voor het hele gunningsproces van de overheidsopdracht voor werken. In de praktijk stelt men niet zelden vast dat de aanbestedende overheid, wanneer haar aansprakelijkheid wegens foutieve gunning in het gedrang komt, zich tegen haar SAB richt.

In onderhavig artikel zullen de auteurs, vanuit hun enerzijds technische (Jeffrey De Coster, burgerlijk ingenieur architect) en anderzijds juridische achtergrond (Bram Tollet, jurist gespecialiseerd in het overheidsopdrachtenrecht) de van toepassing zijnde juridische principes en enkele typische situaties proberen te identificeren en toe te lichten. Vervolgens formuleren zij praktische tips in de hoop zo en in de mate van het mogelijke zij die de overheden professioneel bijstaan in het gunnen van een overheidsopdracht voor werken, meer inzicht te geven in de juridische risico's waar zulke opdrachten mee gepaard gaan.

II. De juridische principes

De verschillen tussen het juridisch stelsel van toepassing op overheidsopdrachten en het "gemeen recht", van toepassing op contractuele verhoudingen tussen private partners, verdient ongetwijfeld een artikel op zich. Toch zijn de fundamentele beginselen inzake burgerlijke aansprakelijkheid, op enkele nuances na, dezelfde.

Zo zijn de contractuele partners van de overheid (SAB, aannemers, leveranciers, etc.) er, net zoals in het kader van een privaatrechtelijk contract, toe verplicht hun contractuele taken volgens de regels van de kunst en te goeder trouw uit te voeren. Formeel maken deze principes het voorwerp uit van meerdere bepalingen van het Koninklijk Besluit van 14 januari 2013 (hierna "het KB van 14 januari 2013") dat van toepassing is op de uitvoeringsfase van een overheidsopdracht (artikelen 84 (werken, 122 (leveringen) en 152-153 (diensten)).

Het opzet van dit artikel bestaat erin de mogelijke aansprakelijkheid van een dienstverlener nader te onderzoeken. Inderdaad, SAB's die overheden bijstaan werden, over het algemeen, gekozen in het kader van een overheidsopdracht voor diensten. Artikel 152 van het KB van 14 januari 2013 verduidelijkt de gemeenschappelijke regels engszins en stelt dat een SAB "de volle aansprakelijkheid [draagt] voor de fouten en nalatigheden die in de verleende diensten voorkomen". In de tweede alinea verwijst dit artikel naar het gemeen recht en preciseert het dat de tienjarige aansprakelijkheid voor architectuur- en ingenieursopdrachten onverkort van toepassing is.

Waarom wijdt men dan een artikel aan de aansprakelijkheid van SAB's die werden aangeduid door een aanbestedende overheid in het kader van een dienstenopdracht (eerste overheidsopdracht) om deze laatste bij te staan in het organiseren, gunnen en vaak ook het uitvoeren van een overheidsopdracht voor werken (tweede overheidsopdracht), als de normaal van toepassing zijnde principes gewoon werden overgenomen door de wetgever in het overheidsopdrachtenrecht?

Eigenlijk hebben de mogelijke aansprakelijkheidskwesties niet zozeer te maken met de toepasselijke juridische principes, maar eerder met het

© Raymond Depardon - Magnum fotos

euromaf

- Verzekering van de Europese ingenieurs en architecten
- Assurance des ingénieurs et architectes européens

Als specialist in het verzekeren van bouwontwerpers, heeft EUROMAF een **Europese verdedigingspool** opgebouwd in Duitsland, Oostenrijk, Spanje, Luxemburg en België.

EUROMAF België is specialist in de verzekeringen van bouwrisico's.

EUROMAF zorgt voor de verdediging van de bouwontwerpers in het kader van de diverse risico's waaraan zij zijn blootgesteld. Het team biedt zijn verzekerden een adequate, duurzame en gepersonaliseerde service aan.

Contacteer ons voor meer informatie.

EUROMAF België • Bischoffsheimlaan • 11 Bus 6 • B-1000 Brussel
Tel. 02 213 30 70 • euromaf.be@euromaf.com • **www.euromaf.be**

Eigenlijk hebben de mogelijke aansprakelijkheidskwesties niet zozeer te maken met de toepasselijke juridische principes, maar eerder met het feit dat men voor een administratieve overheid werkt.

feit dat men voor een administratieve overheid werkt die op haar beurt zelf een aantal zeer strikte regels dient toe te passen in het kader van haar overheidsopdrachten. Overheden weten dit maar al te goed en doen dan ook vaak een beroep op externe dienstverleners zoals bijvoorbeeld SAB's om gespecialiseerd advies te bekomen.

Zo hebben de overheden vaak de neiging om alle technische taken — het gebrek aan kennis van een overheid op dit vlak spreekt voor zich — maar ook andere taken die veeleer van juridische aard zijn, te delegeren. Voor deze laatste kan men zich terecht vragen stellen bij de noodzakelijke *knowhow* van een SAB.

In de praktijk komt het voor dat een aanbestedende overheid in een gerechtelijke procedure geconfronteerd wordt met een schadeclaim van een onregelmatig geweerde inschrijver en aan haar aansprakelijkheid, die financieel vaak zeer zwaar is, tracht te ontsnappen door de rol van het SAB in te roepen. Dit soort argumentatie kent in de rechtspraak een aanzienlijk succes.

Hieronder zullen we dan ook enkele “*risicozones*”-zones voor SAB's trachten te identificeren en te illustreren.

III. Enkele typische situaties

Op bepaalde momenten van een gunningsprocedure kan de rol van een SAB zeer belangrijk zijn. Vaak houdt het SAB zich, nog vóór de lancering van de opdracht voor werken, bezig met de conceptie van de werken. Zo zal het SAB inlichtingen verzamelen over de mogelijke materialen die voldoen aan de behoeften van de overheid.

Deze voorbereidende fase, ook wel “*de marktverkenning*” genoemd, bestaat erin inlichtingen in te winnen over de evolutie van de producten en technieken op de industriële en commerciële markt “*met het oog op het opstellen van de opdrachtdocumenten en —specificaties*” (artikel 5 van het Koninklijk Besluit van 15 juli 2011). Tot daar beschrijft de wetgever met moeilijke termen een stap die SAB's goed kennen. Het wordt echter ingewikkeld wanneer hij hieraan toevoegt dat dit initiatief niet mag leiden tot een verhindering of een vertekening van de mededinging.

Laat ons het voorbeeld nemen van een gebouw dat bestemd is voor het tentoonstellen van kunstwerken. Het zou kunnen dat er een zeer specifieke belichting nodig is en dat een raadpleging van de verschillende potentiële leveranciers uitwijst dat er slechts één product bestaat dat aan de noodzakelijke functionele eisen voldoet (een specifiek merk). Het gaat hier om een typisch voorbeeld waarin de mededinging, althans volgens de wetgever, door het overnemen van de technische specificaties van dit product, vervalst wordt. De wetgever verduidelijkt

immers in het Verslag aan de Koning (NVDR, commentaar en uitleg bij de officiële artikels van een Koninklijk Besluit) dat de mededinging vervalst wordt “*indien de technische specificaties van een overheidsopdracht een fabrikaat of een techniek zouden vermelden welke specifiek betrekking heeft op een bepaalde onderneming*”. De aanbestedende overheid mag de verlichting van haar keuze dus niet bestellen...

Dat klopt echter niet helemaal, want er bestaan altijd uitzonderingen op de regel. Zo is het principieel verboden om een bepaald merk of herkomst of een bijzondere werkwijze te vermelden, behalve wanneer dit de enige manier is om het gewenste product te beschrijven, op voorwaarde dat dit gepaard gaat met de woorden “*of gelijkwaardig*”, of door dit te rechtvaardigen door het voorwerp van de opdracht. In ons voorbeeld zou het, in theorie, dus volstaan om te verduidelijken dat de verlichting van het merk X noodzakelijk is omdat dit de enige verlichting is die aan de functionele en artistieke eisen voor het tentoonstellen van kunstwerken voldoet. In de praktijk kan men uitdrukkelijke verwijzingen naar het merk of de herkomst van het product maar beter vermijden. Zo zet men immers de deur wijd open voor betwistingen van de verschillende inschrijvers. Bovendien zijn er maar weinig aanbestedende overheden die zulke expliciete verwijzingen in hun bestek aanvaarden. Het lijkt daarom beter om het gewenste product functioneel te omschrijven en hierbij niet uit het oog te verliezen dat de keuze voor een product, zelfs wanneer dit slechts impliciet door middel van technische specificaties gebeurt, steeds gerechtvaardigd moet zijn of, op zijn minst, gerechtvaardigd kan worden rekening houdend met het voorwerp van de opdracht.

Een ander voorbeeld betreft een overheidsopdracht voor het bouwen voor het bouwen van een sportzaal. Het zou noodzakelijk kunnen zijn om over een bepaald materiaal te beschikken voor de desbetreffende sport (bijvoorbeeld: een licht verende vloer voor een volleybalzaal) en het valt ook niet uit te sluiten dat deze vereiste gerechtvaardigd is, ook al wordt er zodoende naar één specifiek merk verwezen. Het lijkt daarentegen moeilijk te rechtvaardigen om een bepaald merk van tegels op te leggen voor de sanitaire instellingen wanneer andere merken evenzeer zouden kunnen dienen.

Een (zeer vaak gebruikte) uitweg is gelegen in het “*of gelijkwaardig*”. Door bepaalde technische specificaties te omschrijven en eraan toe te voegen dat gelijkwaardige producten zijn toegestaan, goed wetende dat deze niet bestaan, bekomt de aanbestedende overheid vaak het gewenste product. Deze manier van werken komt vaak voor en kan zelfs noodzakelijk zijn om het gewenste doel te bereiken, maar ze is juridisch zeker betwistbaar.

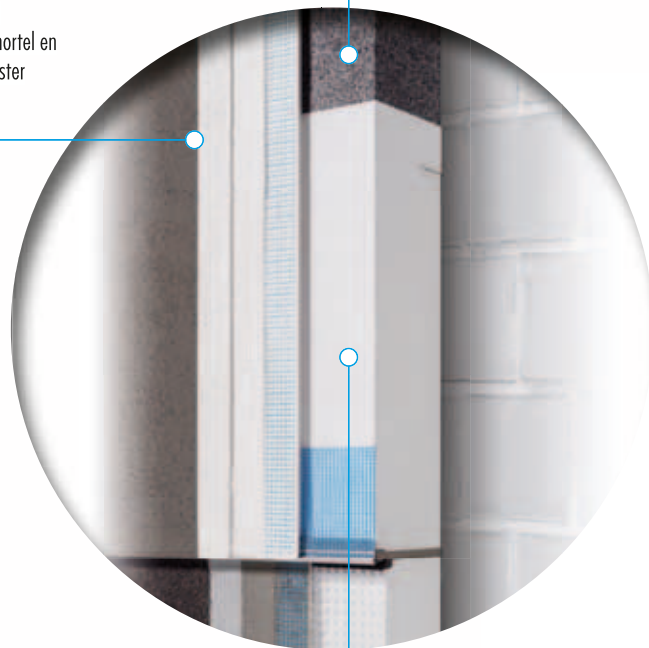
Indien een SAB een fout begaat in dit stadium, wordt er een fundamenteel beginsel geschonden, namelijk het mededingingsbeginsel met als mogelijk gevolg dat de volledige gunningsprocedure onwettig is. ➔

ALLES
IN
ÉÉN

TOTAALOPLOSSING VOOR GEVELISOLATIE. Eigentijds in kleur en textuur.

SM 700 PRO

Kleefmortel,
wapeningsmortel en
eindlaagpleister
(3 in 1)

QUIX XL

Plintafwerking zonder
thermische brug
geëxpandeerd polystyreen
 $\lambda = 0,035 \text{ W/(m.K)}$

EPS 032

Besparende gevelisolatie,
geëxpandeerd polystyreen met grafiet
 $\lambda = 0,032 \text{ W/(m.K)}$
Ook verkrijgbaar als EPS 035 en EPS 040

Een gezond gebouw met optimale thermische isolatie biedt verschillende voordelen: een gezond binnenklimaat, betere levenskwaliteit, enorme besparingen en een meerwaarde voor het gebouw. Knauf garandeert van sokkel tot dakrand een gevel volledig vrij van bouwknopen.

www.knauf.be

KNAUF

De overheden zullen niet aarzelen om die bepalingen te combineren om hun SAB om te vormen tot een juridisch raadgever gespecialiseerd in overheidsopdrachten.

Veel frequenter zijn de geschillen betreffende de aansprakelijkheid van SAB's die de aanbestedende overheid hebben bijgestaan in het beoordelen van de ingediende offertes. Inderdaad, niet zelden wordt het aangeduide SAB belast met de analyse en het onderzoek van de offertes, hun rangschikking en de uitwerking van een gunningsvoorstel. Bovendien wordt in het bestek vaak voorzien dat de opdracht beheerst wordt door het overheidsopdrachtenrecht en dat alle geleverde prestaties hieraan onderworpen zijn. De overheden zullen niet aarzelen om die bepalingen te combineren om hun SAB om te vormen tot een juridisch raadgever gespecialiseerd in overheidsopdrachten.

In dit verband kan er op gewezen worden dat het indienen van een offerte in het overheidsopdrachtenrecht gelijkstaat met het aanvaarden van het geheel van de in de opdrachtdocumenten omschreven taken. Dit takenpakket slechts gedeeltelijk aanvaarden kan als een voorbehoud beschouwd worden en dus leiden tot de onregelmatigheid van de ingediende offerte. Zonder aandacht voor de genomen juridische risico's doen SAB's vaak enthousiast mee aan overheidsopdrachten en voeren zij de hen toebedeelde taken te goeder trouw uit. Wanneer het tot een geschil komt, zal de spontane uitvoering van een bepaalde taak echter kunnen geïnterpreteerd worden als een aanwijzing dat deze taak ook deel uitmaakte van de contractuele verplichtingen.

Een illustratie zal dit verduidelijken.

Laat ons het voorbeeld nemen van een SAB dat een gemeente begeleidt in de gunning van een opdracht voor het bouwen van een sportcentrum volgens een aanbestedingsprocedure. Gelet op de ruime definitie van de opdracht, gaat het SAB over tot een onderzoek van de offertes. Zo stelt zij vast dat een inschrijver abnormaal lage prijzen hanteert. Deze laatste verantwoordt zijn prijzen vaag aan de hand van de prijzen van zijn onderaannemers. Het SAB aanvaardt deze verantwoording, beschouwt de offerte regelmatig, stelt vast dat het om de laagste regelmatige offerte gaat en geeft te kennen dat de opdracht "gegrond moet worden" aan deze inschrijver.

Twee situaties kunnen zich voordoen.

Vooreerst de situatie waarin een als tweede gerangschikte inschrijver een beroep instelt en aangeeft dat de prijsverantwoording onaanvaardbaar was en de offerte bijgevolg onregelmatig. Zodoende wordt zijn offerte de laagste *regelmatige* offerte, en de opdracht diende aan deze inschrijver toegewezen te worden. Vanzelfsprekend zal de aanbestedende overheid naar aanleiding van een vordering tot schadevergoeding ten

belope van 10 % van het offertebedrag niet aarzelen om de aansprakelijkheid van het SAB in te roepen. De rechtspraak in verband met het al dan niet aanvaardbare karakter van een prijsverantwoording is immers bijzonder uitgebreid en vaak moeilijk te begrijpen. De rechter zal dan ook geneigd zijn om een deel van de aansprakelijkheid bij het SAB te leggen, want deze laatste onderzocht de prijzen, aanvaardde de verantwoording en adviseerde zonder voorbehoud om de opdracht aan de betrokken inschrijver te gunnen.

Een tweede situatie betreft die van de inschrijver die als tweede gerangschikt werd en die een beroep instelt, stellende dat de als eerste gerangschikte inschrijver een offerte indiende die niet correct ondertekend werd. Achteraf blijkt immers dat de persoon bevoegd om de inschrijver te verbinden niet diegene is die de offerte ondertekende. Aangezien de offerte zodoende substantieel onregelmatig is, heeft de als tweede gerangschikte inschrijver recht op een schadevergoeding. Naar aanleiding van zulke vordering richt de aanbestedende overheid zich tot het SAB op basis van een gunningsverslag waarin werd gesteld dat de offerte regelmatig is. Gelet op de ruime definitie van het takenpakket van het SAB kan men voorhouden dat het oordeel van het SAB ook de *formele* regelmatigheid dekte, met name de vraag of de offerte correct ondertekend was.

Natuurlijk zal het eenvoudiger zijn om de positie van het SAB te verdedigen omwille van het feit dat het niet over de nodige juridische expertise beschikt, maar toch kunnen enkele problemen geïdentificeerd worden. Enerzijds heeft het SAB de offertes effectief onderzocht. En anderzijds sprak het SAB zich expliciet uit over de regelmatigheid van de offertes. Dit oordeel zou dus zowel de materiële (overeenstemming met de specificaties van de opdracht) als de formele regelmatigheid (administratieve en juridische formaliteiten) kunnen dekken. Vanuit verzekeringsstandpunt kan men bovendien ernstige twijfels hebben bij de bereidheid van een verzekeraar om het SAB te dekken aangezien enkel technische activiteiten verzekerd werden.

Gelet op de doorslaggevende rol van SAB's in deze voorbeelden, is de grootste voorzichtigheid geboden.

IV. Enkele praktische tips

Bij het lezen van de hierboven uiteengezette illustraties komt men tot het inzicht dat het bijstaan van de overheid in het kader van overheidsopdrachten risico's inhoudt. Het grote probleem voor SAB's is situeert zich ipv is gelegen in de manier waarop het contract tot stand komt. In tegenstelling tot commerciële contracten bepaalt een administratie op voorhand en op eenzijdige wijze haar contractuele voorwaarden die hernomen worden in het bestek. In die zin hebben overheidsopdrachten iets van een toetredingscontract: door in te schrijven aanvaardt een SAB zonder voorbehoud de omschreven opdracht. Welke oplossingen

bieden zich aan voor een SAB om haar eventuele aansprakelijkheid te beperken of te vermijden in het kader van een, minstens gedeeltelijk, juridische opdracht?

Hoewel de hieronder beschreven oplossingen verre van gebruikelijk zijn, denken we dat ze toch concrete en nuttige tips bevatten.

Een eerste oplossing bestaat erin om het te juridisch geachte deel van de opdracht in onderaanneming te laten uitvoeren. Natuurlijk moet men ook hier voorzichtig zijn, want de aanbestedende overheden verduidelijken vaak de modaliteiten van een eventuele onderaanneming. Onderaanneming zonder meer verbieden lijkt moeilijk verenigbaar met de wetgeving die de breedst mogelijke mededinging en de toegang (ook voor kmo's) tot grote openbare werken tracht te bespoedigen. De mogelijkheid om onderaanneming te verbieden werd overigens niet voorzien in de wetgeving. Een overheid lijkt het beroep op juridische specialisten dan ook niet te mogen verbieden, met dien verstande dat dit wel dient te gebeuren volgens de door de aanbestedende overheid eventueel opgelegde modaliteiten, en desgevallend in samenspraak met deze laatste. Hier kan echter onmiddellijk aan toegevoegd worden dat dit een weinig comfortabele en nogal moeilijk te bewandelen piste is. Dit komt er eigenlijk op neer dat men aan de aanbestedende overheid toegeeft dat men zelf niet bekwaam is om een taak uit te voeren die men nochtans heeft aanvaard door in te schrijven.

Het lijkt echter niet absoluut noodzakelijk om zo ver te gaan, want kan het zich laten bijstaan op juridisch vlak wel beschouwd worden als een vorm van onderaanneming? Teneinde dit te illustreren, kan men zich het geval van een algemene aannemer voorstellen die, voor de installatie van de sanitaire voorzieningen, advies vraagt aan een specialist terzake. Aangezien hijzelf het werk uitvoert, is er niet echt sprake van onderaanneming. Volgens het KB van 14 januari 2013 is er sprake van onderaanneming wanneer men *"zijn verbintenissen geheel of gedeeltelijk"* aan derden toevertrouwt (artikel 12). Een juridisch advies vragen over de manier waarop een SAB zelf haar contractuele verbintenissen uitvoert, lijkt dan ook niet als een vorm van onderaanneming beschouwd te kunnen worden, zodat de goedkeuring van de aanbestedende overheid, in beginsel, niet noodzakelijk is.

Op termijn valt het overigens niet uit te sluiten dat de aanbestedende overheden ofwel een zekere juridische expertise voor de aan SAB's toegewezen opdrachten, ofwel het beroep op medecontractanten met de nodige juridische *knowhow*, opleggen.

Bijkomend dient een SAB hoe dan ook aandacht te schenken aan de manier waarop ze haar contractuele taken uitvoert. Als een SAB een gunning-

Ontwerp van een congrescentrum voor de stad Bergen, van de hand van Atelier de l'Arbre d'Or in samenwerking met Fabre et Speller Architectes. Het ontwerp werd niet weerhouden. Ontdek waarom op www.architectura.be/netniet

sadvies of -verslag dient op te stellen, dan vermijdt men beter om, zonder voorbehoud, te bevestigen dat een offerte de laagste *regelmatige* offerte is. In het kader van een open aanbesteding komt dit er immers op neer dat men de overheid zegt dat de opdracht aan die inschrijver *"moet"* gegund worden. Het lijkt beter om zich niet, zelfs niet impliciet, uit te spreken over bepaalde juridische kwesties. Zo kan een SAB zich er bijvoorbeeld toe beperken te stellen dat een offerte de laagste is en hieraan toevoegen dat ze materieel regelmatig is (overeenstemming met technische specificaties, abnormale prijzen, etc.) en een voorbehoud opnemen inzake de formele regelmatigheid (ondertekening door een bevoegde persoon, ...). In geval van discussie zal de positie van het SAB comfortabeler zijn dan wanneer er, zonder enig voorbehoud, werd geadviseerd om de opdracht aan een welbepaalde inschrijver te gunnen.

Het lijkt beter om zich niet, zelfs niet impliciet, uit te spreken over bepaalde juridische kwesties.

V. Conclusie

In de praktijk stellen we vast dat SAB's zeer vaak deelnemen aan overheidsopdrachten. Dit kan verklaard worden door het feit dat grote vastgoedprojecten doorgaans, minstens gedeeltelijk, door overheden worden gefinancierd. In die zin staat deelname aan overheidsopdrachten voor SAB's gelijk aan een reële opportuniteit.

Toch lijkt het aangewezen om voorzichtig te werk te gaan en zeer vaak blijken SAB's zich niet echt bewust van de juridische risico's waarmee de opdracht gepaard gaat. Het aantal geschillen tussen teleurgestelde inschrijvers en aanbestedende overheden is ronduit indrukwekkend en de omstandigheid dat men als overheid een beroep heeft gedaan op de externe expertise van een SAB zal vaak als *"paraplu"* dienen om te ontsnappen aan eventuele schadevergoedingen. Hierbij zal de rol van het SAB in de foutieve gunning van de overheidsopdracht flink in de verf gezet worden.

Deelnemen aan overheidsopdrachten is dus ongetwijfeld een troef voor SAB's die willen meewerken aan grootschalige projecten, maar enige kennis van zaken en bewustzijn van de potentiële risico's is natuurlijk onontbeerlijk als men onaangename verrassingen wil vermijden.

Straffe passiefschool in het groen

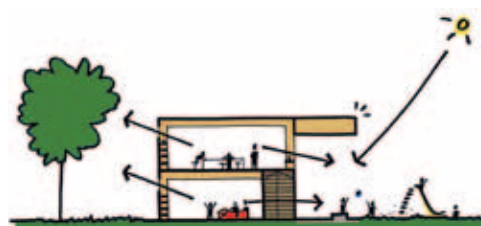
/ B-Architecten

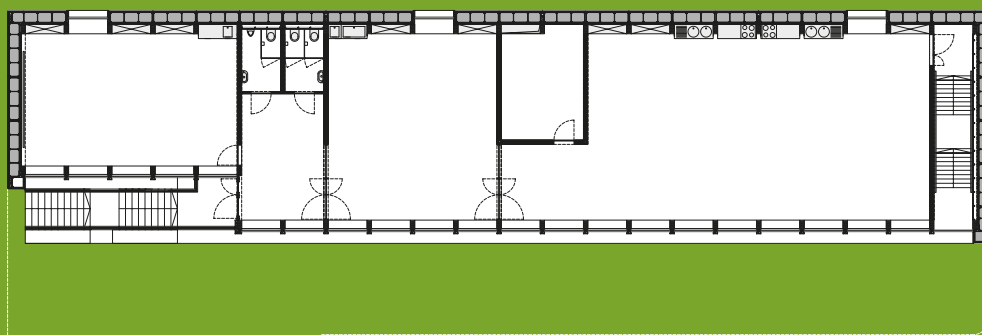
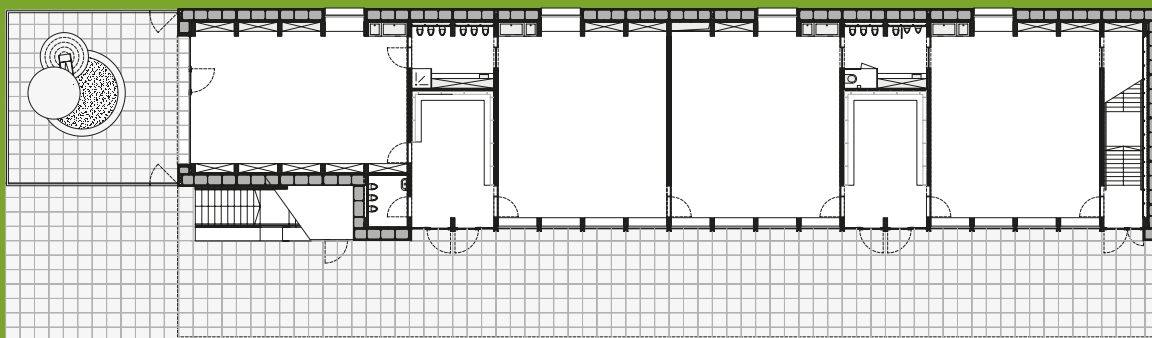
/ Zonnekinddreef 8 – 2920 Kalmthout

Basisschool Zonnekind in Kalmthout onderging vorige zomer een ingrijpende metamorfose. Een langwerpig passiefvolume in twee bouwlagen verving een hopeloos verouderd prefabschooltje. Het nieuwe gebouw omvat drie kleuterklassen, een instapklas, een klaslokaal voor het eerste leerjaar, een polyvalente ruimte en een eetzaal.

Basisschool Zonnekind is een van de 25 pilootprojecten die door de Vlaamse Regering geselecteerd werden voor de bouw van een passiefschool. De nieuwe kleuterschool wordt gescheiden van de lagere school door een lage, overzichtelijke groenzone in het midden van de site. De gunstige ligging van het vorige kleuterschooltje is behouden, zodat ook het nieuwe volume kan profiteren van een maximale bezonning. De vrije ruimte blijft voorbehouden aan het open speelterrein, ruime zichtlijnen en duidelijke wandelpaden.

De drie kleuterklassen en de instapklas bevinden zich op het gelijkvloers, twee aan twee geschakeld rond een ruime toegangssas met binnentrap en een sanitaire kern (volgens de logica van passief bouwen). De klassen hebben ruime raamopeningen aan de zuidzuidwestzijde. De instapklas heeft een geborgen karakter en een eigen, afgebakende buitenruimte, zodat de allerkleinsten op eigen tempo kunnen wennen aan de schoolomgeving. Op de verdieping bevinden zich de klas voor het eerste leerjaar en de refter. De ruimte tussen de refter en het klaslokaal doet dienst als open polyvalente ruimte, een veelzijdige publieksplek die meermaals van gedaante kan wisselen en zowel inzetbaar is voor publieksmomenten als interne evenementen.

De zuidzijde omvat over de ganse lengte van het gebouw een krachtig overkragende luifel. Deze beschermt kinderen en leerkrachten niet enkel tegen zon of regen, maar fungeert ook als een herkenningspunt en overgang tussen de geborgenheid van de klassen en het open, gemeenschappelijk speelveld. De luifel overdekt ook de buitentrap naar het verdiepningsniveau.

Het compacte kleuterschooltje is een knap staaltje passiefbouw. De structuur van het gebouw bestaat uit prefab-beton. De uiterst luchtdichte gebouwschil is opgebouwd uit een riant geïsoleerde houtskeletstructuur die aan de buitenkant bekleed is met shingles (houten dakleien uit gekleefd massief cederhout). Een balansventilatiesysteem zorgt – in combinatie met free cooling – voor een aangenaam binnenklimaat, terwijl het warm water geproduceerd wordt door een warmtepomp of een kleine condenserende cv-ketel.

/ Architectenbureau

B-Architecten

Borgerhoutsestraat 22/01 – 2018 Antwerpen

tel. +32 (0)3 231 82 28

www.b-architecten.be

/ Medewerkers

Evert Crols, Dirk Engelen, Sven Grooten (architect-vennoten)

Jan De Loof, Julie Mabilde, Jeroen Verrecht (architecten)

/ Studiebureau stabiliteit

Studieburo Mouton

/ Studiebureau technieken

Gebotec

/ Bouwheer

Vrije Basisschool Zonnekind

/ Aannemer

DCA

/ Foto's

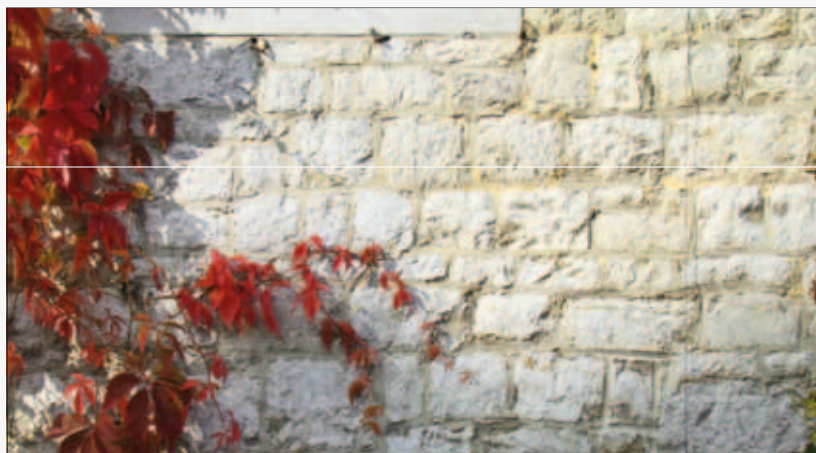
© Ilse Liekens et Olmo Peeters

Stenige Herfst

Het vallen der bladeren roept nostalgie op, zelfs wanneer de laatste stralen van een weelderige zon het goud en het purper van het herfstloof doet zingen. We leven in tijden vol beloftes, nieuwe regeringen op (quasi) alle niveaus van de macht, nieuwe teams, verjonging van kaderleden, ... Dit alles zou idyllisch zijn als zakelijkheid niet zo vaak gepaard ging met angst, wat maakt dat we een eerder sombere dan roze toekomst voorgespiegeld krijgen! En wat is de rol van steen in dit verhaal? Zal er voor dit oneindige materiaal, dat beschikbaar is sinds het begin der tijden, nog plaats zijn in de toekomst die zich op dit moment ontplooit?... Laten we eens overlopen wat kan — en niet kan — aan de vooravond van de nieuwe legislaturen!

Steen is onmiskenbaar het meest ecologische bouw-materiaal, zoals we in deze rubriek al meermaals hebben aangegeven. Hoe wordt deze belangrijke troef in rekening gebracht wanneer men het enkel over "duurzaamheid" heeft (duurzame ontwikkeling, duurzaam bouwen, duurzame overheidsopdrachten, ...)? We moeten toegeven dat dit jammer genoeg behoorlijk weinig het geval is. Ondanks de steile verwachtingen die voortkwamen uit het bericht omtrent de invoering van milieugerelateerde, ethische en sociale clausules, voor het eerst goedgekeurd door de Waalse regering in 2012 en een tweede keer in 2014, is er tegenwoordig van concrete toepassingen nog geen sprake... Gezien de gekende budgettaire zorgen van publieke bouwheren geven de bestaande investeringsbedragen enerzijds enkel aanleiding tot economische keuzes en een stigmatisering van steen als een overbodige luxe. Anderzijds is het zelfs op regionaal niveau zwoegen om een coherente strategie voor duurzame publieke aankopen te bepalen — het departement dat hiervoor bevoegd is lijkt zich te beperken tot makkelijkere prooien als etenswaren of agrovoeding. In deze laatste sector zijn er belangrijke inspanningen geleverd om regionale producten te promoten. Het zou interessant zijn om deze politiek uit te breiden en toe te passen op hout (reeds fors gemediatiseerd, het moet gezegd) en steen. Vanuit eenzelfde milieuperspectief worden de steeds drastischere eisen inzake energie en thermische prestatie opgelegd zonder echt

rekening te houden met de gevolgen voor bepaalde bouwmethodes (veel traditionele praktijken worden veroordeeld) en materiaalgebruik — steenproducten zijn quasi verboden, terwijl ze door hun te weinig bekende en onderbenutte thermische kwaliteiten wel degelijk reële voordelen bieden... Kortom: er is een algemeen gebrek aan overleg en coherentie tussen de verschillende benaderingen, die individueel bekeken best interessant zijn, maar die zonder echte politieke wil moeilijk te verenigen zijn!

Steen is een cadeau van Moeder Natuur, die vooral in Wallonië behoorlijk genereus geweest is. Daar blukt de ondergrond van de minerale schatten, met een variëteit en een rijkdom die zelden voorkomt in een streek die al bij al erg klein is! Onze voorouders beseften dit al, en de ontginningsindustrie is globaal beschouwd altijd aanzien als een fundament van de Belgische en Waalse economie. Deze lange traditie van uitstekende kwaliteit verklaart de (quasi) perfecte beheersing van het ornamentale steenambacht die onze industrie typeert, van ontginning tot uitvoering — zonder valse bescheidenheid... Desalniettemin volstaat de universele reputatie van kwaliteit niet langer, net zoals voor de landbouwers van weleer. Het is nodig om dit alles te bewijzen, te becijferen en te objectiveren — en de producenten moeten voortaan onweerlegbaar bewijzen dat ze goed werk leveren! Maar de sector bestaat voornamelijk uit kleine of zelfs zeer kleine ondernemingen, die zoals men zich kan voorstellen weinig bedreven zijn in administratief papierwerk en weinig geneigd zijn tot het spenderen van fortuinen in kwaliteitsprotocollen, die dikwijls ontworpen zijn voor andere sectoren... Het is dus moeilijk om procedures op poten te zetten die tegelijk geloofwaardig zijn op het niveau van (ideaaliter externe) controle en voor iedereen toegankelijk zijn wat de bijhorende kosten betreft — het label dat destijds in deze rubriek besproken is, botst op moeilijkheden die zijn definitieve introductie vertragen. Tegelijkertijd wordt de administratieve context over het algemeen complexer, hoewel politici het concept "administratieve vereenvoudiging" zeer graag in de mond nemen. De wildgroei aan verplichtingen maakt het leven van ondernemers er zeker niet makkelijker op. Zij zijn over het algemeen zeker van goede wil, maar voelen zich niet altijd thuis in de jungle

van gemeentelijke, regionale, federale en Europese regelgeving! Opnieuw zijn het voornamelijk de firma's waar het personeelsbestand zich beperkt tot enkele personen die getroffen worden... Tot slot worden ook de regelgeving op de werf en de bijhorende controles steeds strikter — al zal men zich dit over het algemeen niet beklagen aangezien een gebrek aan controle in het verleden aanleiding gaf tot exotische materialen en methodes die opvielen door hun lage prijs, maar niet bepaald uitblonden op het vlak van kwaliteit! Het is echter zo dat de manier van controleren geënt is op industriële productieprocessen van verwerkte materialen, waarbij men in alle stadia van de "fabricage" kan interveniëren... Natuurlijke materialen vormen een intrinsieke variant die gepaard gaan met een zekere charme, maar die daarnaast ook een moeilijke selectieprocedure met zich meebrengen — en je kan de regelgeving er bovendien niet op toepassen zonder de normen inzake homogeniteit van samenstelling, uniformiteit van uiterlijk en kleur en mechanische kwaliteit ietwat te versoepelen en een zekere dimensionele tolerantie toe te laten! Een straatsteen is niet bepaald een element met mechanische precisie en moet dan ook niet zo beschouwd worden... Het is zaak van een globale en tegelijk coherente filosofie te ontwikkelen ten aanzien van de kwaliteitseisen van de bouwheer, net zoals specifieke benadering voor natuurlijke materialen, aangepast aan hun eigenschappen en karakteristieken.

We kunnen met andere woorden stellen dat er nog veel werk aan de winkel is om de situatie te verbeteren en de steencultuur en -traditie, die sterk verankerd is in onze regionale identiteit, levendig te houden! Een mooie uitdaging voor de komende maanden en jaren!...

Lokaal kopen,
is goed voor het milieu.

Kiezen voor Belgische steen ook.

Meer dan 300 miljoen jaren hebben ze gerijpt, en ze kennen vandaag dan ook hun gelijke niet. De 17 variëteiten Belgische steen zijn edel, prachtig en leveren topprestaties. In tegenstelling tot gelijk welk imitatiemateriaal kaderen ze in het algemeen beleid van duurzame ontwikkeling. Dat bewijzen de levenscyclusanalyses die de Luikse universiteit in 2010 uitvoerde. Wie voor deze steensoort kiest, zet een eeuwenoud vakmanschap voort en steunt de lokale werkgelegenheid. Kortom, Belgische steen is niet te evenaren

PIERRES & MARBRES WALLONIE

| www.pierresetmarbres.be |

Metrostation Koning Boudewijn

/ GS3 architectes associés

/ Laken

De realisatie van een liftkoker en een kiosk die de nieuwe toegangscontrole-installatie overdekt kadert in het streven om de Brusselse metro toegankelijker te maken voor minder mobiele personen.

"Het voordeel van een metrostation is dat er geen voorafbepaald architecturaal vocabularium voor bestaat. Dit maakt dat de vormen van de constructie 'vrij' zijn en dat ze de dynamiek die het begrip 'transport' in zich draagt proberen uit te drukken. Ook de toegang tot de ondergrondse wereld hebben we – eerder dan fysiek – symbolisch trachten weer te geven.

De toegang tot het station, die opvalt door zijn resoluut hedendaagse architectuur, bevindt zich tussen de Lakense modelcité en een typische bel-etagestraat. Het gewelddadige contrast tussen die bescheiden volumes en de quasi pretentieuze verticaliteit van de cité vormden een belangrijke inspiratiebron. Via de vorm van het volume wilden we dan ook de indruk creëren van een gebouw dat letterlijk in beweging is. De terugwijkende lijnen van het volume treden in dialoog met de lange, geleidelijke toegangshelling naar de hoger gelegen cité. Het gebouw fungeert eveneens als visueel herkenningspunt, een baken in het stedelijk landschap. Het vormt op die manier een soort trechter die de reizigers naar de innerlijke wereld van het station dirigeert.

De gebouwschil bestaat uit een aluminium composietplaatbekleding die van kleur verandert naarmate de lichtinval en de seizoenen evolueren.

Bij GS3 architectes associés doen we ons best om elk van onze projecten een nieuwe dimensie te geven, om de uiteindelijke gebruikers zo telkens een bijzondere, nieuwe ervaring te bezorgen."

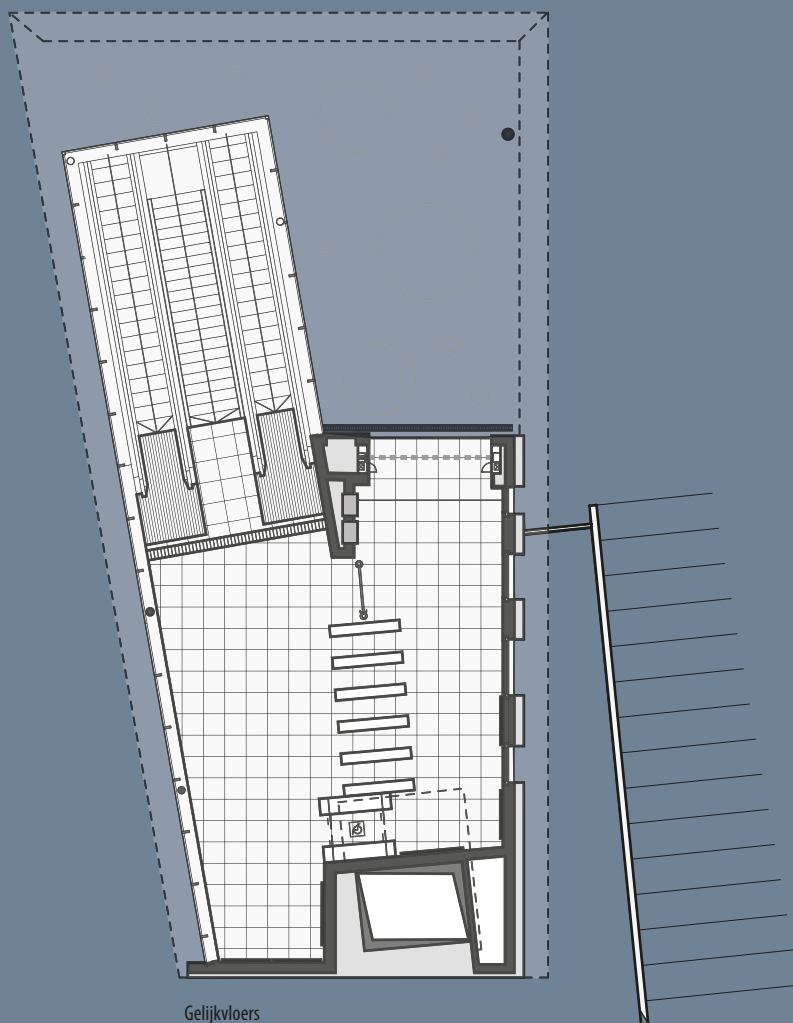
/ Architectenbureau
GS3 architectes associés
 Invalidenlaan 81
 1160 Oudergem
 tel. +32 (0)2 537 53 30
jd@gs3.be

/ Bouwheer
 Gewestelijke Overheidsdienst Brussel
 Brussel Mobiliteit – BUV-DIOV

/ Studiebureau stabiliteit
 TPF Engineering

/ Aannemers
 In Advance (algemeen aannemer)
 Hermans nv (metaalconstructie)
 Splen nv (gevel, ijzerwerk)

/ Foto's
 © Marc Detiffe

Het nieuwe politiecommissariaat van Bergen:

solide degelijkheid en dynamisch ritme in perfecte balans

Een massief volume dat soliditeit en kracht uitstraalt bekleden met een gevel die dynamisch en uitnodigend oogt om net zoals Vrouwe Justitia de weegschaal in balans te houden... Het was maar één van de uitdagingen waarvoor Marcos Alvarez van Skope Architectes en PRO-TOITURES SA voorstonden bij de aanvang van de renovatie van een voormalig bankkantoor tot het nieuwe centrale politiecommissariaat van de zone Mons-Quévy. Nu de werken bijna afgerond zijn, kunnen we gerust stellen dat ze in die missie geslaagd zijn.

VMZ Staande naad, met deels aangehaakte bevestigingen

Philippe Gustin, Area Manager bij VMZINC vervolledigt: "Het oppervlakteaspect wit is inderdaad niet meteen standaard, maar wat bij mijn weten echt een primeur was, was de techniek van het zink. We hebben hier een soort van 'aangehaakte staande naad-techniek' voorgesteld."

"Klopt", bevestigt Marcos Alvarez. "Naast licht vond ik een variërend ritme in de gevelbekleding heel belangrijk. In de verschillende bureaus in het politiecommissariaat moest er een bepaalde graad van privacy en 'afscherming' zijn, maar er

moest ook voldoende natuurlijk daglicht binnenkomen. Met VMZ Staande naad kon ik sowieso een numeriek en verticaal ritme-effect bekomen, maar ik wou graag spelen met een variërend ritme: een strook glas, een strook gevelbekleding, een andere strook die er nog wat meer uitspringt... Net zoals een piano. Het gebouw is immers erg statig, maar moest zeker dynamiek en bedrijvigheid uitstralen. Vandaar dat ik absoluut VMZ Staande naad van 90 cm breed wilde, terwijl de maximumbreedte eigenlijk maar 60 cm is. Philippe is dan met het idee gekomen om een discrete verbinding — een soort van aanhaking — te maken tussen twee staande naad-panelen, om zo de illusie te creëren dat je om de 90 cm een naad ziet. Met succes, want het resultaat oogt origineel en levendig."

Duurzaam en niet duur

"CopArch (nu overgenomen door Skope Architectes) heeft de competitie destijds gewonnen omdat we rekening hielden met alle bijzonderheden die eigen zijn aan een politiecommissariaat (programmatie, circulatiestromen, beveiliging...) en onze renovatieplannen er ook nog eens voor zorgden dat we momenteel een heel erg duurzaam laagenergiegebouw hebben gerealiseerd. Als gevelbekleding viel onze keuze meteen op zink. Zink heeft een enorm lange levensduur, vraagt nauwelijks onderhoud en is tot 100 % recycleerbaar. Akkoord, aluminium had misschien ook gekund, maar dat is een duurdere oplossing en het budget speelde — zoals bij elk groot project — -toch ook geen onbelangrijke rol (lacht)."

Wit gelakt

"Precies omdat de prijs zo belangrijk was, had ik al van in het begin van dit project heel veel contact met Philippe Gustin van VMZINC", gaat Marcos Alvarez verder. "Vooral ook omdat ik zaken vroeg die niet meteen standaard waren. Zo wou ik bijvoorbeeld absoluut overal wit gelakt zink, op de bovenste verdieping na. Wit omdat het zuiverheid en onschuld uitstraalt — een symboolwaarde die perfect is voor dit politiecommissariaat. En omdat het licht en lumineus oogt."

VMZINC
at WORK
PARTNER INSTALLATEUR

VMZINC

Havendoklaan 12b

B 1800 Vilvoorde

tel. +32 (0)2 712 52 11

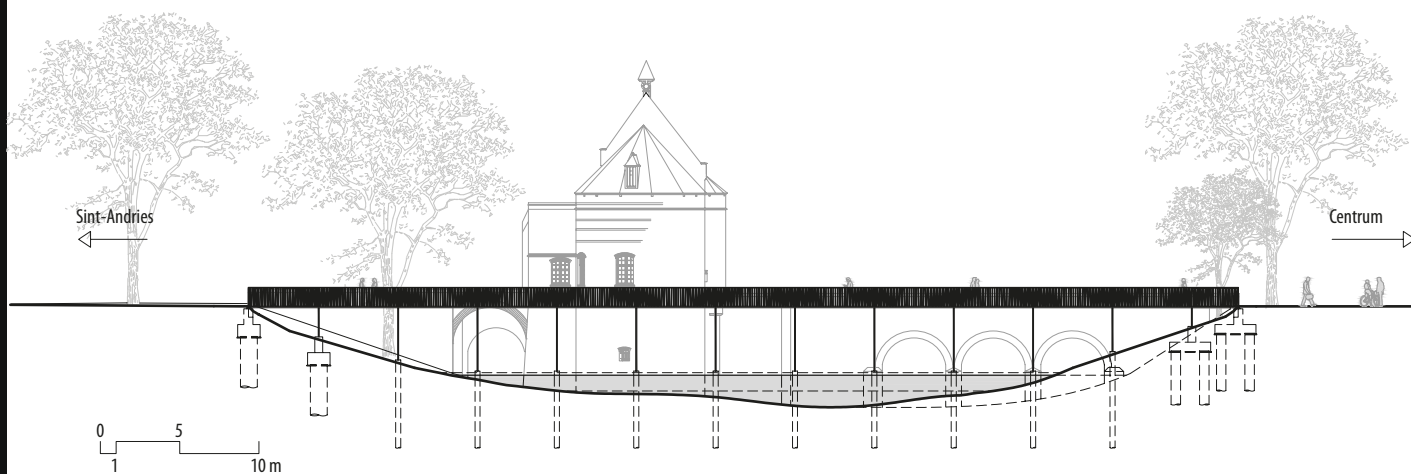
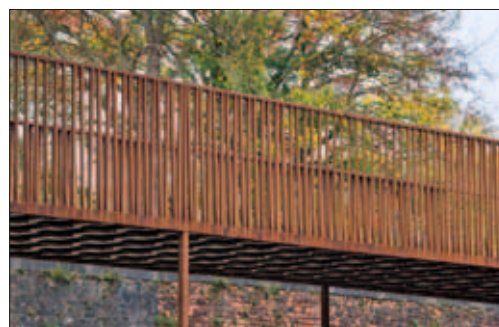
www.passion.vmpzinc.be

Smedenpoort in Brugge

/ Studiebureau Ney & Partners

/ Brugge

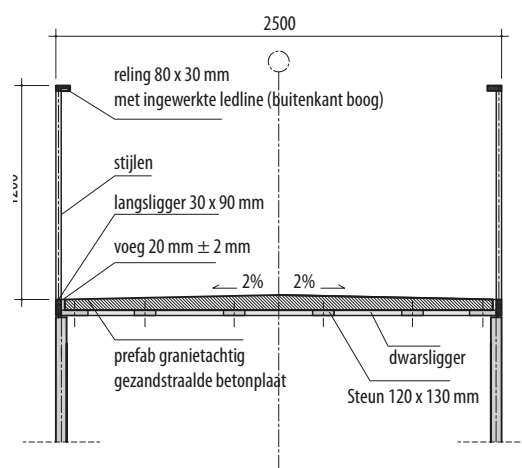
De Smedenpoort is een historische toegangspoort tot de stad Brugge uit de 13^e– 14^e eeuw. Om tijdens piekmomenten een vlotte doorstroming van wagens, voetgangers en fietsers toe te laten, is ze echter te nauw. In samenspraak met de Commissie Monumenten en Landschappen besloot de stad Brugge aan weerszijden van het bestaande volume twee nieuwe voetgangersbruggen te bouwen.

De nieuwe passerelles dienen de sterke historische achtergrond van de omgeving te respecteren. Vanuit deze optiek is gekozen om een "promenade" aan te leggen in plaats van een "brug".

Het traject is zodanig opgevat dat de nieuwe passerelles de bestaande poort en brug omarmen. Door de veelvuldige aanwezigheid van steunpunten en het structureel gebruik van de borstwering krijgen de dragende elementen beperktere afmetingen en wordt er een maximale transparantie bereikt.

De draagstructuur wordt uitgevoerd in weervast staal, terwijl het loopvlak wordt uitgevoerd in beton. Er wordt sterk verwezen naar artisanal smedewerk in de voorgestelde detaillering en het gebruik van volle stalen staven.

/ Studiebureau Ney & Partners

Terhulpesteenweg 181 – 1170 Brussel

tel. +32 (0)2 643 21 80

www.ney.be

/ Bouwheer

nv Depret, Lanceloot

/ Aannemer

Anmeco nv

/ Foto's

© J.L. Deru – www.photo-daylight.com

Wonen in een leistenen balk

/ DMOA architecten BVBA
/ Hamme-Mille

Dit in een landelijke omgeving opgetrokken woonhuis ligt in het midden van zijn perceel en heeft daarom geen uitgesproken voor- en achterkant.

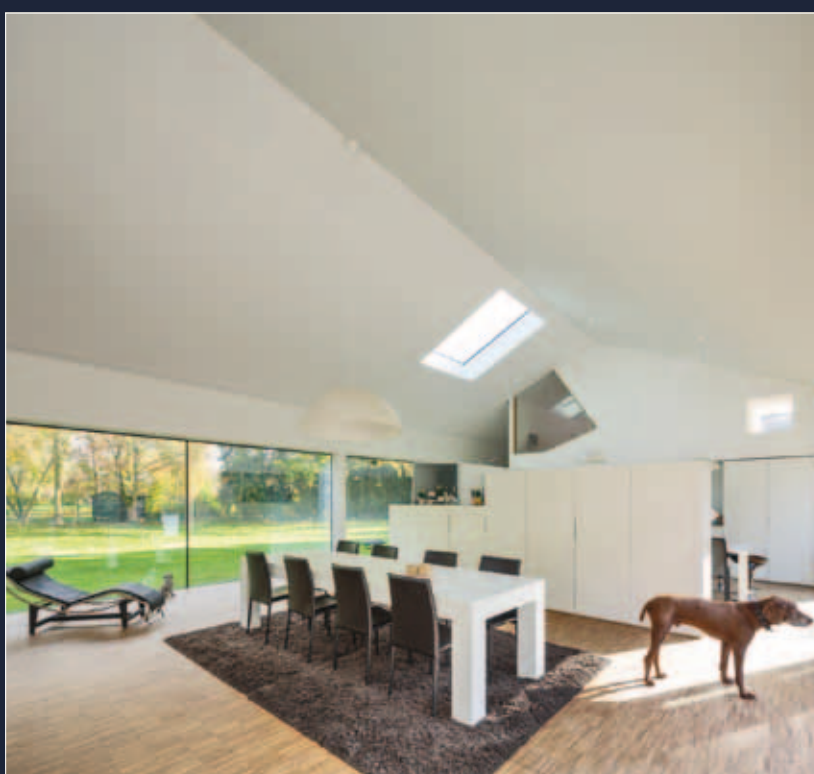
Het is dan ook volledig door de tuin omgeven. De rechtlijnige vormgeving als langwerpige balk laat een rationele schikking van het woonprogramma toe, waarbij alle functies een optimaal contact hebben met de omliggende natuur.

De als skeletbouw in hout en staal gerealiseerde constructie is volledig met vezelcementleien bekleed. Deze uniforme gebouwschil voor dak en gevels bezorgt het gebouw een monolithische aanblik en benadrukt de beoogde intensiteit van het volume. De profielen, dakgoten en bevestigingshaken uit koper doen een lijnspel ontstaan, dat een fraai contrast vormt met de duidelijke contouren van het gebouwvolume en het patroon van de vezelcementleien.

Het gebouw is opgebouwd uit dragende staalportieken opgevuld met een houtskelet met FJI-balken van Jonckheere. Aan buitenzijde werd een celit 4D/3D-plaat gezet met daarop lattenwerk en leien.

Aan binnenzijde werd de cassette gesloten met een nature span-bouwplaat en een voorzetwand voor de technieken. Het geheel werd in situ vol geblazen met Isofloc.

/ DMOA architecten BVBA

Groenstraat 106 bus 204 – 3001 Heverlee
tel. 016 75 01 56
www.dmoa.be

/ Architecten

ir. architect Benjamin Deneef
ir. architect Matthias Mattelaer (vennoten)
Dries Van de Poel (architect medewerker)

/ Bouwheren

Bart Vandenplas en Sofie Mergeay

/ Aannemers

Akzent BVBA (ruwbouw)
Cambara BVBA (houtskeletbouw)
Dakdichtingsbedrijf Abeloos BVBA (dakwerken – leien)

/ Foto's

© Marcel Van Coile fotografie

Interview met de heer Christian Pierret architect in Marchin

Th. Barbaix: *Meneer Pierret, onlangs hebt u een passieve woning in Ohey laten bouwen voor een van jullie klanten. Kunt u ons meer vertellen over deze ervaring?*

Ch. Pierret: De man en de vrouw in kwestie zijn allebei dierenarts, ze leven dicht bij de natuur en zijn zeer geïnteresseerd in het concept van een energieneutraal gebouw. Ze hebben me gecontacteerd met een vrij nauwkeurig voorstel en welomlijnde ideeën. Ze wilden zelfstandig hun elektriciteit opwekken (fotovoltaïsche panelen), waterrecuperatie (grote regenputten) en een verwarmingssysteem dat toepasbaar is in een passieve woning. Ze waren zich zeer goed bewust van de voordelen en nadelen van een passieve constructie, wat de uitvoering van het project veel eenvoudiger gemaakt heeft.

der risico's te combineren met een minerale wol tussen de spanten. Zo konden de klant zowel ruimte als kosten besparen. Uiteindelijk hebben we 10 centimeter PermoTherm (SD= 3,5 M) en 20 centimeter minerale wol geplaatst.

De luchtdichtheid van de constructie werd verzekerd met een Wallint 10 eco-dampremmer van Klöber. Deze werd verkleefd met tapes en Pasto's van dezelfde fabrikant.

Th. Barbaix: *Wat was het resultaat van deze uitvoeringsmethode? Een passieve constructie is toch vooral een kwestie van details?*

Ch. Pierret: De uitvoering bleek veel makkelijker dan verwacht. Ten

Christian Pierret
rue Ereffé 6 – 4670 Marchin

Bouwplaats: Crevits-Feron – Ohey

Th. Barbaix: *Hoe zijn de bouwwerken verlopen?*

Ch. Pierret: Eerlijk: het was de eerste keer dat ik een massieve passiefbouw heb uitgevoerd. Ik heb heel veel informatie opgezocht om mijn kennis over de normen, toepassingen en de correcte gebruiken voor de plaatsing uit te breiden. Daarnaast heb ik me vooral laten bijstaan door een groep deskundigen; zowel in de ontwerp- als in de uitvoeringsfase.

Th. Barbaix: *Waarom heeft u voor de uitvoering van uw dak voor PermoTherm van Klöber gekozen?*

Ch. Pierret: Via dakwerker Valentin, waar ik regelmatig mee werk, kende ik Klöber al, voornamelijk van de onderdakfolies en dampremmers. Door mijn gesprekken met Valentin en later overleg met Klöber heb ik mijn definitieve keuze kunnen maken.

Dit liet me toe om de gehele dakconstructie door één uitvoerder en materialenleverancier te laten realiseren. Dat bood me twee voordelen: ik kon een beroep doen op deskundigen die een integrale systeemoplossing aanbieden en kon voor vragen over de bouwschil bij één gesprekspartner terecht.

Permo Therm was overigens het enige systeem dat het mogelijk maakte om een ademende sarkingsisolatie (Permo Therm heeft een zeer lage lambdawaarde: 0,021 met een dampdiffusiecoëfficiënt $\mu = 35$) zon-

eerste heb ik het gebouw zo ontworpen dat het zo weinig mogelijk hoeken en uitstekende elementen bevat. Om afdichtingsproblemen te vermijden, had ik een traditionele dakstructuur met zo weinig mogelijk doorvoeren ontworpen. Nadien heb ik een beroep gedaan op een bedrijf dat zeer nauwgezet en bewust werkt volgens het passiefconcept. En ik moet het toegeven: de producten van Klöber bleken inderdaad heel eenvoudig te plaatsen. De Wallint 10 eco is een dampremmer met een hoge weerstand, en alle handelingen op specifieke plaatsen konden met slechts twee bijhorende producten uitgevoerd worden: een butyllijm (Pasto) en een plakband (Permo TR Plus).

Th. Barbaix: *U heeft geen problemen gehad bij de uitvoering?*

Ch. Pierret: Niet echt. Aan het einde van het werk, bij het controleren van de constructie, heb ik drie zwakke punten gevonden die ik door de dakwerker heb laten rechtzetten. Daarna was alles in orde.

Th. Barbaix: *Kortom: eind goed, al goed?*

Ch. Pierret: Inderdaad. De klant is heel blij met het resultaat, en de dakwerker en ikzelf hebben kunnen vaststellen hoe makkelijk de uitvoering van de isolatie -en luchtdichtheidsoplossingen van Klöber zijn.

KLÖBER

/ Klöber Benelux SPRL
rue Mitoyenne 23
4837 Baelen
tel. +32 (0)87 56 10 56
fax +32 (0)87 56 12 56
info@kloeber.be
www.kloeber.be

agend**A**rchitecture.be

The first reference agenda for architects in Belgium

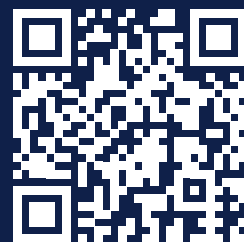
SEMINARIES | OPLEIDINGEN | CULTUUR

NETWORKING | COLLOQUIA

CONFERENTIES | INHULDIGINGEN

CASE STUDIES | BEURZEN

REIZEN | DEBATTEN

www.agendarchitecture.be

**Saint-Gobain Glass is de eerste
glasfabrikant die Environmental Products
Declarations (EPD) uitbrengt op basis van een
complete Life Cycle Assessment.**

De Life Cycle Assessment (LCA) is een beproefde wetenschappelijke aanpak die het mogelijk maakt in elke levensfase van het product **alle milieueffecten** te beoordelen en te kwantificeren (CO₂-uitstoot, energie- en waterverbruik, luchtverontreiniging, ...).

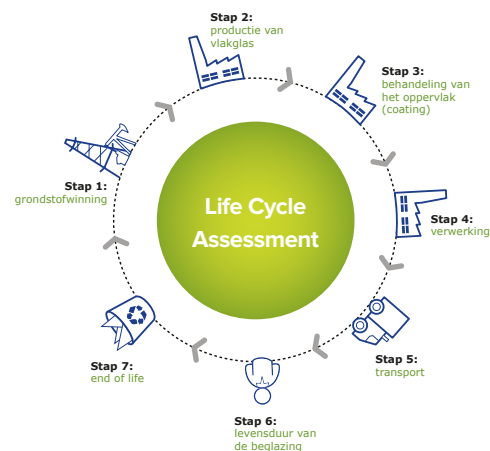
De LCA is gebaseerd op **internationale ISO-normen** en daarmee van grotere waarde dan een privaat label.

De LCA resultaten kunnen op gebouwniveau worden **geconsolideerd**.

Dankzij dit instrument kan **Saint-Gobain Glass** dagelijks haar milieueffecten tot een minimum beperken en zo een bijdrage leveren aan een duurzame leefomgeving.

**The future of glass.
Since 1665.**

Scan de QR-code om meer over EPD te lezen en de resultaten te bekijken.

Aan dit logo herkent u beglazing die een Life Cycle Assessment heeft ondergaan.

De Environmental Product Declaration (EPD) is het officiële document waarin de beoordelingsresultaten worden getoond.

Om volledig transparant te zijn, hebben we besloten de resultaten door een derde partij te laten verifiëren.

www.sggglca.com